

ČESKÉ VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V PRAZE

**Fakulta biomedicínského inženýrství
Katedra zdravotnických oborů a ochrany obyvatelstva**

**Možnosti výchovného působení na pachatele trestné činnosti
Possibilities of educational influence on the offenders of crime**

Bakalářská práce

Studijní program: Ochrana obyvatelstva

Studijní obor: Plánování a řízení krizových situací

Vedoucí práce: PhDr. et Mgr. Rebeka Ralbovská Ph.D.

Štěpánka Valešová

Z a d á n í   b a k a l á ř s k é   p r á c e

Student: **Štěpánka Valešová**
Obor: Plánování a řízení krizových situací
Téma: **Možnosti výchovného působení na pachatele trestné činnosti**
Téma anglicky: Possibilities of Educational Influence on the Offenders of Crime

Zásady pro vypracování:

Cílem bakalářské práce bude naznačit možnosti výchovného působení na vězněné osoby, které v současnosti poskytuje vězeňský systém České republiky. Teoretická část bude věnována odborné terminologii k této problematice, výchovnému působení na odsouzené během výkonu trestu odnětí svobody obecně, následně rozbořem odborného působení pomocí specializovaných terapeutických programů a odborných zaměstnanců na odsouzené ve Věznici Vinařice. Dále popisem jednotlivých oddělení, zejména pak specializovaného oddělení pro výkon trestu odsouzených s mentální retardací se svým vzdělávacím programem. Výsledkem praktické části bude průzkumné dotazníkové šetření, které bude probíhat mezi odsouzenými a jeho následné vyhodnocení. Výsledky získané nejméně od 50 respondentů budou analyzovány, vyhodnoceny a na jejich základě budou navrženy změny pro praxi.

Seznam odborné literatury:

- [1] NETÍK, Karel, HÁJEK, Stanislav a NETÍKOVÁ, Daria. Psychologie v právu: úvod do forenzní psychologie, ed. 1., Praha: C. H. Beck, 1997, 140 s., ISBN 80-717-9177-6
[2] MAREŠOVÁ, Alena, VÁLKOVÁ, Helena a THOROVÁ, Kateřina, Kriminální recidiva a recidivisté: (charakteristika, projevy, možnosti trestní justice), ed. 1., Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, 302 s., ISBN 978-80-7338-119-6
[3] ČADILOVÁ, Věra, JŮN, Hynek a THOROVÁ, Kateřina, Agrese u lidí s mentální retardací a s autismem, ed. 1., Praha: Portál, 2007, 243 s., ISBN 978-80-7367-319-2

zadání platné do: 11.09.2017

Vedoucí: PhDr. Mgr. Dana Rebecka Ralbovská, Ph.D.

.....
vedoucí katedry / pracoviště

.....
děkan

V Kladně dne 23.02.2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci s názvem „Možnosti výchovného působení na pachatele trestné činnosti“ vypracovala samostatně a použila k tomu úplný výčet citací použitých pramenů, které uvádím v seznamu přiloženém k bakalářské práci.

Nemám závažný důvod proti užití tohoto školního díla ve smyslu § 60 Zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon).

V Kladně dne: .....

.....

Štěpánka Valešová

Poděkování

Touto cestou bych velice ráda poděkovala mé vedoucí práce PhDr. Mgr. Rebece Ralbovské Ph.D. za odborné vedení mé bakalářské práce a cenné rady a připomínky, které mi po celou dobu zpracování bakalářské práce poskytovala, za její vstřícnost a trpělivost. Mé poděkování patří také kolegům z Věznice Vinařice Mgr. Vladimíru Čermákovi za rady a věcné připomínky při vypracování teoretické části, Ing. Antonínu Růžičkovi za praktické rady, odborné konzultace, ochotu a přátelskou pomoc při vypracování praktické části této práce. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat své rodině, která mi byla po celou dobu oporou.

ABSTRAKT

Bakalářské práce je věnována možnostem výchovného působení na vězněné osoby. Vězeňský systém ve Věznici Vinařice v současnosti poskytuje prostřednictvím odborných zaměstnanců nabídku speciálních programů pro pachatele trestné činnosti. Teoretická část obsahuje poznatky a odborné terminologie k této problematice, které byly načerpány z odborné literatury, zákonů a jiných znaleckých a interních manuálů výkonu trestu. Je zde naznačena problematika výchovného působení na odsouzené během výkonu trestu odnětí svobody obecně, následně je proveden rozbor odborného působení zaměstnanců pomocí specializovaných terapeutických programů na odsouzené ve Věznici Vinařice, s tím související pojmy jsou zde vysvětleny.

Pozornost je věnována popisu jednotlivých oddělení ve Věznici Vinařice, v této souvislosti je podrobně charakterizováno specializované oddělení pro výkon trestu odsouzených s mentální retardací se svým vzdělávacím programem, který je odsouzeným poskytován. Porovnání odsouzených a jejich postojů k programům zacházení, snahám odborných zaměstnanců, kteří usilují o dosažení změny a naplnění programů zacházení u odsouzených na standardním oddíle a oddílech specializovaných bude prováděno pomocí nestrukturovaného dotazníku ve Věznici Vinařice a následně vyhodnoceno.

Klíčová slova: Výkon trestu odnětí svobody, pachatelé trestné činnosti, program zacházení

ABSTRACT

This bachelor thesis deals with the possibilities of educational influence on imprisoned persons. The prison system in Vinařice prison, through its own employees, currently provides an offer of specialised programs for the perpetrators of the crimes. The theoretical part contains findings and relevant professional terminology regarding this issue drawn from professional literature, legislation and other expert or internal manuals concerning the service of imprisonment. The issue of educational influence on the convicts during the period of imprisonment is described here in general. Subsequently, the analysis of professional influence of the employees by means of specialised therapeutic programs for the convicted persons in Vinařice prison is carried out and the related terms are explained.

Attention is paid to the description of the individual departments in Vinařice prison. The specialised department for the mentally retarded convicts is described here as well as its educational program provided to them. The analysis of attitudes of the convicts and their comparison with respect to the treatment program and also the effort of professional employees of the prison who are trying to change them and to fulfil the treatment programs in the standard department and in the specialised departments will be carried out in Vinařice prison by means of an unstructured questionnaire which will subsequently be evaluated.

Key words: service of imprisonment, perpetrators of criminal activity, treatment program

Obsah:

1.	ÚVOD	9
2.	SOUČASNÝ STAV	11
2.1.	Výkon trestu odnětí svobody	11
2.1.1.	Dosažení účelu výkonu trestu.....	11
2.1.2.	Právní normy výkonu trestu odnětí svobody.....	11
2.1.3.	Základní typy věznic, rozmisťování odsouzených do věznic.....	12
2.2.	Účel výkonu trestu, vstupní diagnostika, programy zacházení	13
2.2.1.	Účel výkonu trestu.....	14
2.2.2.	Diagnostika odsouzených, stanovení komplexní zprávy.....	14
2.2.3.	Programy zacházení.....	15
2.2.4.	Aktivita programu zacházení	16
3.	NABÍDKA PROJEKTŮ VE VĚZNICI VINAŘICE.....	18
3.1.	Specializované výchovné působení na odsouzené ve Věznici Vinařice... 18	
3.1.1.	Specializované oddělení odsouzených s mentálním postižením.....	19
3.1.2.	Specializovaná oddělení a ostatní odsouzení	20
3.1.3.	Hlavní cíle Specializovaného oddělení	20
3.1.4.	Povinné aktivity na SpO	22
3.1.5.	Podmínky přijetí	25
3.1.6.	Vyřazení ze Specializovaného oddělení.....	25
3.1.7.	Specializované oddělení s mentální retardací a vzdělávání	26
3.2.	Bezdrogová zóna s terapeutickým zacházením	26
3.2.1.	Cíle bezdrogové zóny s terapeutickým zacházením.....	26
3.2.2.	Podmínky přijetí	27
3.2.3.	Podmínky pro nezařazení do TBZ.....	27
3.2.4.	Odborné zacházení v bezdrogové zóně s terapeutickým zacházením.....	28
3.3.	Terapeutický program pro pachatele násilné trestné činnosti.....	29

3.3.1.	Hlavní cíle oddělení násilné trestné činnosti	29
3.3.2.	Podmínky přijetí	30
3.3.3.	Vyřazení z Terapeutického programu	30
4.	CÍLE PRÁCE	32
5.	METODIKA	33
5.1.	Popis výzkumného šetření	33
5.2.	Stanovení výzkumného vzorku.....	33
5.3.	Výzkumný nástroj.....	33
5.4.	Stanovení hypotézy.....	34
6.	PREZENTACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	35
6.1.	Vyhodnocení údajů z dotazníku	35
6.2.	Vyhodnocení cílů práce	43
6.3.	Vyhodnocení hypotéz	43
7.	DISKUZE.....	47
8.	ZÁVĚR	55
9.	SEZNAM ZKRATEK.....	56
10.	SEZNAM LITERATURY.....	57
11.	SEZNAM GRAFŮ	61
12.	SEZNAM TABULEK	62
13.	PŘÍLOHY	63

1. ÚVOD

V následující bakalářské práci postupně rozebereme problematiku výkonu trestu odnětí svobody v České republice, a to z pohledu možností výchovného působení na pachatele trestné činnosti.

Bakalářská práce je ve své teoretické části tvořena jednotlivými kapitolami, které jsou rozděleny do čtyř skupin. První kapitolu tvoří obecně systém vězeňství z pohledu právních předpisů, základních typů věznic, zařazování a rozmisťování odsouzených do věznic. Ve druhé kapitole se zabýváme účelem výkonu trestu odnětí svobody, vstupní diagnostikou, stanovením komplexní zprávy a programy zacházení včetně jejich jednotlivých aktivit. Třetí kapitola nastíní nabídku projektů, které jsou vůči odsouzeným ve výchovném procesu uplatňovány ve Věznici Vinařice. Vzhledem k rozsáhlosti těchto projektů je v této části blíže rozvedeno specializované oddělení pro výkon trestu odsouzených s mentální retardací, ostatní úseky odborné činnosti jsou uvedeny pouze popisnou formou - jedná se zejména o bezdrogovou zónu s terapeutickým zacházením pro uživatele návykových látek, specializovaný terapeutický program určeným pro pachatele násilné trestné činnosti, a v neposlední řadě se svým vzdělávacím programem Střední odborné učiliště Vinařice, kde probíhá vzdělávání odsouzených.

Pokud si klademe otázku, proč je nutné se u odsouzených ve výkonu trestu zabývat něčím, co v naší práci nazýváme specializovaným zacházením, odpověď můžeme najít v následujících větách: Mezi hlavní zásady podle zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody patří tvrzení, že: *„Trest může být vykonáván jen takovým způsobem, který respektuje důstojnost osobnosti odsouzeného a omezuje škodlivé účinky zbavení svobody; tím však nesmí být ohrožena potřeba ochrany společnosti. S odsouzenými ve výkonu trestu se musí jednat tak, aby bylo zachováno jejich zdraví, a pokud to doba výkonu trestu umožní, podporovaly se takové postoje a dovednosti, které odsouzeným pomohou k návratu do společnosti a umožní vést po propuštění soběstačný život v souladu se zákonem“* (zákon 169/1999 Sb., § 2).

Jelikož ve Věznici Vinařice pracuji, programem zacházení se spolu s vychovateli či sociálními pracovníky zabýváme téměř denně. Pracuji na spisovém oddělení, kde se soustřeďují spisy všech odsouzených ve Věznici. Veškerá korespondence, ať už od orgánů činných v trestním řízení, nebo vnitřní korespondence od zaměstnanců Věznice Vinařice, například právě ohledně programů zacházení, zařazení a vyřazení z práce, ale

i vyřizování osobních dokladů, které obstarávají sociální pracovníci, se soustřeďují u nás na oddělení a zakládají do spisů jednotlivých odsouzených. Spis s odsouzeným putuje od počátku vzetí do vazby, přes přemístění mezi jednotlivými věznicemi až do stanoveného dne jeho výstupu, kdy se se všemi materiály ukládá spis odsouzeného do archivu podle let výstupu.

2. SOUČASNÝ STAV

2.1. Výkon trestu odnětí svobody

Odsouzený může být přijat do výkonu trestu odnětí svobody na základě pravomocného a vykonatelného rozhodnutí soudu a nařízení výkonu trestu, případně na jejich základě vydané výzvy soudu k nastoupení výkonu trestu anebo příkazu soudu k dodání odsouzeného do výkonu trestu (zákon č. 169/1999).

2.1.1. Dosažení účelu výkonu trestu

Účelem trestu je chránit společnost před trestnými činy, přispět ke kontrole zločinnosti, zabraňovat pachatelům v další trestné činnosti, která směřuje proti právům a svobodám občanů, napravit pachatele v řádné občany a současně i výchovně působit na ostatní členy společnosti (Černíková, 2008).

Program zacházení slouží k dosažení účelu výkonu trestu a je dle zákona o výkonu trestu odnětí svobody souhrnem konkrétních činností, kterých je odsouzený se povinen účastnit, nebo které může vykonávat (zákon č. 169/1999).

2.1.2. Právní normy výkonu trestu odnětí svobody

Základní právní normy, které v České republice upravují výkon trestu odnětí svobody, jsou následující:

- ✓ Evropská vězeňská pravidla (byla vydána jako doporučení Rady Evropy ve třech verzích v roce 1973, 1987 a v roce 2006, v nich se členské státy Rady Evropy zavázaly, že budou podle finančních a organizačních možností tato doporučení respektovat, popřípadě činit opatření k jejich naplnění v budoucnosti).
- ✓ Ústavní zákon č. 2/1999 Sb., ve znění ústavního zákona č. 169/1998 Sb., kterým se vyhláší Listina základních práv a svobod jako součást ústavního pořádku České republiky (v oblasti trestu odnětí svobody je zde v čl. 8 stanoveno, že nikdo nesmí být stíhán nebo zbaven svobody jinak než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon, dále v čl. 39 stanoví, které jednání je trestným činem a jaký trest, jakož i jaké jiné újmy na právech nebo majetku, lze za jeho spáchání uložit).

- ✓ Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník (upravuje trestní právo hmotné, v § 52, odst. 1, písm. b) stanoví, že za spáchaný trestný čin může soud uložit trest odnětí svobody).
- ✓ Zákon č. 141/1961., o trestním řízení soudním, trestní řád (upravuje trestní právo procesní, v hlavě dvacáté druhé, oddílu prvním se hovoří o výkonu trestu odnětí svobody a následně o dalších trestech).
- ✓ Zákon č. 169/1999 Sb., zákon o výkonu trestu odnětí svobody (tento zákon konkrétně upravuje způsob výkonu trestu odnětí svobody ve věznicích a ve zvláštních odděleních vazebních věznic).
- ✓ Vyhláška ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody (stanoví některé podrobnosti při výkonu trestu odnětí svobody).
- ✓ Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážci České republiky (zřizuje Vězeňskou službu ČR a současně stanoví její úkoly, povinnosti, oprávnění vězeňského personálu při výkonu trestu odnětí svobody a další podrobnosti s tím související).
- ✓ Vnitřní řád věznice (na základě § 14 zákona o výkonu trestu je stanoven v každé věznici, ve svém obsahu stanoví denní rozvrh chodu věznice, činnost odsouzených a jejich podíl na řešení otázek souvisejících se životem ve věznici).

2.1.3. Základní typy věznic, rozmíst'ování odsouzených do věznic

Základní rozdělení typů věznic v České republice je dle zákona číslo 169/1999 Sb., § 8, odst. 1 v současné době následující:

- a) věznice s dohledem,
- b) věznice s dozorem,
- c) věznice s ostrahou,
- d) věznice se zvýšenou ostrahou.

Dále je stanoveno, že vedle těchto základních typů věznic se zřizují zvláštní věznice pro mladistvé a že v rámci jedné věznice mohou být zřízena oddělení různých typů, pokud tím nebude ohrožen účel výkonu trestu. Zejména druhá část předchozí věty v praxi znamená, že v rámci Vězeňské služby ČR v podstatě neexistuje téměř ani jedna tzv. „čistá věznice“, tedy věznice výhradně jednoho typu.

O tom, do jakého typu věznice bude odsouzený zařazen, rozhoduje soud na základě ustanovení zvláštního zákona č. 40/2009 Sb., § 56. Toto rozhodnutí je vždy povinnou součástí příslušného rozsudku, kterým je obviněný odsouzen k výkonu trestu.

Generální ředitelství Vězeňské služby ČR následně určuje, do jaké konkrétní věznice bude odsouzený k výkonu trestu umístěn. Při svém rozhodování vychází především z typu věznice určeného soudem. Dalšími důvody je to, jaké druhy programu zacházení s odsouzenými jsou v jednotlivých věznicích realizovány a možnosti poskytování či zajišťování zdravotních služeb. Je nutné přihlížet k tomu, aby odsouzený vykonával výkon trestu co nejbližší pobytu blízkých osob, vyhláška Ministerstva spravedlnosti ČR č. 345/1999 Sb., kterou se vydává Řád výkonu trestu odnětí svobody, § 7. Především je však při umisťování odsouzených do konkrétních typů věznic nutné dodržet základní rozdělení stanovené zákonem.

„Odděleně se umisťují odsouzení muži od odsouzených žen, odsouzení s infekčním onemocněním nebo u nichž je podezření na infekční onemocnění a dále zpravidla odsouzení:

- a) mladiství od dospělých,*
- b) recidivisté od odsouzených, kteří jsou ve výkonu trestu poprvé,*
- c) za úmyslně spáchané trestné činy od odsouzených za trestné činy z nedbalosti,*
- d) trvale pracovně nezařaditelní,*
- e) s poruchami duševními, poruchami chování,*
- f) s uloženým ochranným léčením a zabezpečovací detencí,*
- g) velmi nebezpeční podle § 72a (zákon č. 169/1999 Sb., § 7).*

2.2. Účel výkonu trestu, vstupní diagnostika, programy zacházení

Výkon trestu odnětí svobody ve Věznicích upravuje zákon 169/1999. Program zacházení obsahuje konkrétně formulovaný cíl působení na odsouzené, metody zacházení s odsouzenými směřující k dosažení cíle a způsob a četnost hodnocení. Pravidelnou součástí programu zacházení je určení způsobu jeho účasti na pracovní terapii, vzdělávání anebo jiné náhradní činnosti, směřující k vytvoření předpokladů pro jeho soběstačný život v souladu se zákonem.

2.2.1. Účel výkonu trestu

„Účelem výkonu trestu odnětí svobody je prostředky stanovenými tímto zákonem působit na odsouzené tak, aby snižovali nebezpečí recidivy svého kriminálního chování a vedli po propuštění soběstačný život v souladu se zákonem, chránit společnost před pachateli trestných činů a zabránit jim v dalším páchání trestné činnosti“. (zákon č. 169/1999 Sb., § 1, odst. 2). Tato citace zákona o výkonu trestu odnětí svobody (dále jen výkon trestu, není-li uvedeno jinak) nám v podstatě určuje, co vše má Vězeňská služba ČR při zacházení s odsouzenými za povinnosti. Pro nás jsou zde podstatné zejména tyto části citace: Především se jedná výhradně o prostředky stanovené tímto zákonem, kdy z pohledu naší práce jde o odborné, zejména terapeutické zacházení, blíže stanovené v programech zacházení (viz. následující části práce). Dále pak to, že odborným zacházením se musíme snažit o to, aby u odsouzených během výkonu trestu docházelo ke snižování nebezpečí recidivy jejich kriminálního chování, aby po propuštění vedli soběstačný život v souladu se zákonem. Poslední dvě části citace (chránit společnost před pachateli trestných činů a zabránit jim v páchání trestné činnosti) jsou z velké části plněné již tím, že pachatelé jsou z důvodu výkonu trestu umístěni ve věznicích, tedy že jsou izolováni od společnosti.

Účelem výkonu trestu je oddělit odsouzené, z důvodu větší možnosti resocializace na méně narušené a více narušené, pro které jsou nastaveny speciální programy výchovného působení, aby se uplatňovaly účinnější prostředky k dosažení účelu trestu. Případná efektivita odborného působení na pachatele trestné činnosti se projeví až po propuštění z výkonu trestu.

2.2.2. Diagnostika odsouzených, stanovení komplexní zprávy

Přijetím na nástupní oddělení věznice je fakticky dané osobě připsána role odsouzeného s právy a povinnostmi vymezenými zákonem o výkonu trestu a příslušným řádem. Komplexní zprávu v průběhu pobytu odsouzeného na nástupním oddělení věznice zpracují odborní zaměstnanci a lékař. Pokud má odsouzený stanovený trest delší než tři měsíce, zpracovává se psychologické, pedagogické a sociální posouzení na základě orientačních pohovorů, zaměřených zejména na posouzení rizik a potřeb odsouzeného. Obsah komplexní zprávy je důvěrný (Biedermanová, 2011).

V praxi to znamená, že po přijetí do věznice se noví odsouzení nejprve ubytují odděleně od ostatních odsouzených, a to na nástupním oddělení věznice. Délka se pobytu zde se určuje individuálně (neměla by převýšit dva týdny) podle toho, zda jsou

splněny veškeré úkoly pro nástupní oddělení stanovené. Mezi tyto úkoly, které v podstatě mezi sebou souvisí, řadíme zejména:

- ✓ zvládnutí osobnostní adaptace odsouzeného na výkon trestu, což je zejména u prvovězňených osob mnohdy velmi závažný problém,
- ✓ seznámení odsouzeného se všemi normami, které výkon trestu upravují,
- ✓ vystrojení odsouzeného,
- ✓ diagnostika odsouzeného,
- ✓ stanovení komplexní zprávy

Pro nás je z pohledu naší práce z výše uvedených úkolů nejdůležitější proces diagnostiky odsouzeného a z ní vycházející komplexní zpráva. Zákon o výkon trestu definuje komplexní zprávu následovně: „*Komplexní zpráva je shrnutím výsledků psychologického, pedagogického, sociálního, případně lékařského posouzení, hodnocení rizik a potřeb a jiných dostupných materiálů o osobě odsouzeného; její obsah je důvěrný.*“ (zákon č. 169/1999 Sb., § 41, odst. 2). Mezi nejdůležitější a efektivní funkce každé vězeňské instituce patří klasifikace pachatelů, která je považována za základní kámen pro stanovení korektivní intervence (Blatníková, Netík, 2008).

Vězeňská služba ČR od roku 2013 využívá pro stanovení komplexní zprávy nový způsob zjišťování a dokumentace potřebných údajů, který se nazývá Souhrnná Analýza Rizik a Potřeb Odsouzených (dále jen SARPO). Program nahradil původní způsob zpracovávání komplexní zprávy. Nástroj SARPO se zpracovává na platformě MS Excel a tím je umožněno jeho využití v počítačové síti a speciálních programech Vězeňské služby ČR. V každém případě jej však zpracovávají všichni odborní zaměstnanci (každý svoji určenou část dle svého působení) uvedení v předchozím odstavci.

2.2.3. Programy zacházení

„*K dosažení účelu výkonu trestu věznice stanoví pro každého odsouzeného program zacházení jako základní formu cílevědomého a komplexního působení, jehož cílem je připravit odsouzeného na soběstačný život v souladu se zákonem po propuštění z výkonu trestu. Součástí působení na odsouzeného jsou rovněž metody a formy práce zaměřené na oblast řešení důsledků a dopadů trestné činnosti na poškozeného. Program zacházení se nezpracovává v případech, kdy odsouzený má vykonat trest nebo jeho zbytek ve výměře nepřesahující 3 měsíce*“ (zákon č. 169/1999 Sb., § 40, odst. 2). Jak z tohoto ustanovení vyplývá, program zacházení je tím základním nástrojem, kterým

určujeme další zacházení s odsouzeným, resp. kterým směřujeme jeho vývoj. Program zacházení, to znamená jeho cíle a jednotlivé části (aktivity), pak musí vycházet z výše uvedené komplexní zprávy. Programy zacházení pro odsouzené po prostudování výstupů komplexní zprávy pak stanoví příslušný speciální pedagog a schvaluje jej ředitel věznice.

Jak je v popisu komplexní zprávy uvedeno, výstupem SARPA u odsouzených jsou jednotlivá rizika a právě tato rizika (jejich druh, intenzita, závažnost) jsou velmi důležitá při následném stanovení konkrétního programu pro odsouzeného. Řád výkonu trestu nám povinně stanoví následující druhy programu zacházení. Odsouzenému s nízkými riziky se stanoví program minimálního zacházení, který je charakterizován menší mírou odborné intervence.

- ✓ *Odsouzenému se středními riziky se stanoví program standardního zacházení, který je charakterizován střední mírou odborné intervence a činnostmi obecně cílenými.*
- ✓ *Odsouzený s vysokými až velmi vysokými riziky se stanoví program speciálního zacházení, ve kterém se klade důraz na aktivity speciálně výchovné a vzdělávací. Je charakterizován větší mírou odborné intervence a činnostmi speciálně výchovnými.*
- ✓ *Odsouzenému, kterého je, vzhledem k délce trestu či potřebě pomoci při vytváření příznivých podmínek pro soběstačný způsob života v souladu se zákonem, nutno připravit na život po propuštění, se stanoví program výstupního zacházení (vyhláška MS ČR č. 345/1999 Sb., § 36a).*

2.2.4. Aktivity programu zacházení

Každý program zacházení, především jeho složení, musí obsahovat konkrétně formulovaný cíl působení na odsouzeného, tedy čeho konkrétního při zacházení s odsouzeným chceme dosáhnout, dále jsou v něm uvedeny i konkrétní aktivity, vedoucí k dosažení stanoveného cíle. Aktivity v programech zacházení jsou následující:

- ✓ *pracovní aktivity (zaměstnávání, práce potřebné k zajištění každodenního provozu věznice, pracovní terapie),*
- ✓ *vzdělávací aktivity (vzdělávání organizované či realizované středním odborným učilištěm, vedené či kontrolované zaměstnanci věznice, vzdělávání*

v korespondenčních kurzech a v síti základních, středních, vyšších odborných nebo vysokých škol ČR),

- ✓ speciálně výchovné aktivity (sociální, speciálně pedagogické, psychologické a terapeutické působení vedené zaměstnanci s potřebným vzděláním zaměřené zejména na oblast příčin a důsledků páchaní trestné činnosti, rizika a kriminogenní potřeby, osobnost odsouzeného nebo změnu postojů, myšlení a chování odsouzeného),*
- ✓ zájmové aktivity (formy individuální a skupinové zájmové činnosti organizované a vedené zaměstnanci s potřebným odborným vzděláním, které rozvíjejí v souladu s účelem výkonu trestu schopnosti, vědomosti a sociální dovednosti odsouzeného (vyhláška MS ČR č. 345/1999 Sb., § 36).*

3. NABÍDKA PROJEKTŮ VE VĚZNICI VINAŘICE

Věznice Vinařice nabízí svým odsouzeným speciální programy, které jsou stanovené k příznivému výchovnému působení. Pokud u odsouzeného přichází v úvahu více variant programu zacházení, umožní se jim výběr.

3.1. Specializované výchovné působení na odsouzené ve Věznici Vinařice

Se standardním výkonem trestu musí systém vězeňství reagovat na rozvíjející se oblast specifických potřeb odsouzených. Pro specifické zacházení s odsouzenými jsou ve výkonu trestu odnětí svobody vytvářeny speciální programy zacházení. Tyto programy jsou zaměřeny na pozitivní rozvoj sociálních a pracovních dovedností a návyků, a to z hlediska jejich individuálně odlišných dispozic. Pro společnost se jeví výhodné, pracovat s určitou skupinou odsouzených specifickým způsobem a volit vhodné formy zacházení. Na nápravu odsouzeného pachatele je zaměřena speciálně pedagogická a psychoterapeutická práce. Je známo, že její efektivita je nízká, nepřináší takové výsledky, jež by odpovídaly vynaloženému úsilí. Pachatelé s poruchou osobnosti, kteří se za viníky své situace nepovažují, bývají velmi obtížně ovlivnitelní.

Účinná terapeutická práce s odsouzenými musí vycházet ze specifických problémů jednotlivých lidí a měla by být zaměřena na eliminaci rizikových faktorů, které po propuštění zvyšují pravděpodobnost pokračování v trestné činnosti. Vhodnou metodou je behaviorální a kognitivní psychoterapie (Vágnerová, 2004).

Důraz je kladen na dodržování dochvilnosti, přesného plnění povinných aktivit, pečlivost a odpovědnost za své výsledky vedou odsouzené k návykům, které jim mohou pomoci zbavit se závislosti a zařadit se so normální společnosti. Specializovaná oddělení prostupují všemi typy věznic. Pro vybrané odsouzené různých cílových skupin probíhají různé terapeutické programy ve specializovaných odděleních. Odsouzení zde mají specifický program zacházení s ohledem na jejich potřeby. Zásadním terapeutickým působením a hlavním cílem je umožnit reintegraci do společnosti a snížení kriminogenních rizik. Řád komunity a jeho struktura umožňují odsouzeným poznat svou vnitřní svobodu, své limity a možnosti, poznat vlastní hranice (Hrubý a kol., 2011). Terapeutické programy jsou zaměřeny na konkrétní specifické poruchy a tím jsou dána i specifika jednotlivých oddělení.

Oddělení můžeme rozdělit na čtyři základní typy:

- ✓ Oddělení standardní
- ✓ Oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených s mentální retardací
- ✓ Oddělení s terapeutickým programem pro pachatele násilné trestné činnosti
- ✓ Oddělení bezdrogové zóny s terapeutickým zacházením

3.1.1. Specializované oddělení odsouzených s mentálním postižením

Oddělení pro odsouzené s mentálním postižením (dále jen SpO) ve Věznici Vinařice se datuje od prosince 2004. Již od počátku je budován na základech komunitního systému. Základními úkoly SpO jsou především minimalizovat a redukovat možnost zneužívání u somaticky a psychicky slabších odsouzených, eliminovat v co největší možné míře konflikty a vztahové problémy mezi odsouzenými a společným řešením problémů předcházet jejich výskytu, handicapovaným odsouzeným umožnit a zabezpečit výkon trestu odnětí svobody v takovém prostředí, které nebude dále zhoršovat jejich duševní stav, zabezpečit jim ve specifickém prostředí výkonu trestu rovné podmínky pro řádný výkon trestu, dbát na bezpečný výkon trestu, bez jakéhokoliv ohrožení, zlepšit vzájemnou a společnou komunikaci a vztahy mezi odsouzenými a připravovat je tak na případné začlenění do standardního kolektivu odsouzených nebo na pokud možno bezproblémový návrat do svobodného života. Každý odsouzený zařazený do SpO je povinen účastnit se řízených terapeutických aktivit v rozsahu minimálně 15 hodin týdně. Na oddělení jsou zařazováni odsouzení s mentální retardací a odsouzení se zdravotním handicapem či oslabením. Diagnóza bývá označována za nepodstatnou nálepku, která klienta degraduje. V rozporu s tímto tvrzením se domníváme, že znalost diagnózy umožňuje personálu lépe porozumět problémům v chování klienta, které jsou pro danou diagnózu typické. Správná diagnostika, tedy potvrzení, nebo vyloučení přítomnosti psychické poruchy, je podstatná pro úspěšné zvládnutí daného problémového chování. Nerozpoznané příčiny, a tudíž nevhodná „lčba“ mohou vést k chronifikaci problémů, předávkování léky, k propadu klienta systémem podpor až do těch nejrestriktivnějších, v nichž se kvalita jeho života zhorší a problémy se ještě prohloubí (Čadilová a kol., 2007). Pokud nastane určitá kritická situace, k agresivitě se takový jedinec uchýlí převážně pod tlakem emocí, které sám nezvládne. Odsouzený, jako člen komunity, se učí potřebným dovednostem prostřednictvím svých kolegů. Různé odchýlné chování a s tím související další problémy, jsou na schůzkách komunity vystavovány skupinové diskuzi a očekává se,

že budou odhaleny a zjištěny jejich příčiny. V projektu komunity je program přizpůsoben každodenním událostem a konkrétním situacím. Hlavním cílem je působení na osobnost odsouzeného v rámci skupin, kde má docházka dva významné aspekty. Za prvé má každý jedinec prostor pro své vyjádření, v rámci kolektivu respektovat ostatní, neskákat jim do řeči. Učí se požadovaným dovednostem prostřednictvím ostatních odsouzených a získává zpětnovazební informaci o svém chování. Za druhé je to samotná práce skupiny, kde dochází k rozdělování úkolů a určení odpovědnosti za jejich splnění, neboť velkým problémem odsouzených s mentálním postižením je umění trávit volný čas. Společnými silami se hledá řešení pro problém spojený s využitím volného času (Matoušek a kol., 2010).

3.1.2. Specializovaná oddělení a ostatní odsouzení

Odsouzení ubytovaní na standardních oddílech s běžným režimem zacházení nemají příznivý náhled na odsouzené zařazené na specializovaných odděleních. Jsou pro ně outsiders, běžně je nazývají „moni“ (možné oběti násilí). Často mají vyostřené vzájemné vztahy, které mohou přerůst ve vážné konflikty. Specializovaná oddělení mají proto svá opodstatnění. Jsou zde vidět rozdíly v chování a jednání odsouzených zařazených na specializovaných odděleních, mají odlišné způsoby řešení běžných situací ve výkonu trestu, častěji se obracejí na zaměstnance věznice s různorodými záležitostmi a to i maličkostmi, které by se na standardním oddíle řešily jinak. Jsou pomalejší a je potřeba volit v zacházení s těmito jedinci individuální přístupy.

3.1.3. Hlavní cíle Specializovaného oddělení

Zájemci o umístění do SpO jsou o jeho činnosti a náplni práce informováni již na nástupním oddělení Věznice Vinařice prostřednictvím odborných zaměstnanců. Cílem SpO ve věznici je minimalizovat následky prizonizace u mentálně handicapovaných jedinců a v rámci přípravy na propuštění z výkonu trestu posilovat jejich sociální kompetence. Cílem terapeutického zacházení s odsouzenými je s ohledem na jejich mentální schopnosti snižovat rizika recidivy trestné činnosti a dosažení adekvátního náhledu na spáchanou trestnou činnost. Hlavním cílem je snížení rizik páčání trestné činnosti, zlepšení vzájemné komunikace mezi odsouzenými, příprava na jejich návrat do civilního života. Dílčí cíle jsou individuálně stanovené dle potřeb odsouzených k získání náhledu na trestný čin, orientaci v sociálních vztazích, pěstování kladných morálních vlastností, zlepšení či zdokonalení postižených funkcí, snaha o úpravu

sociálních a pracovních vztahů, zvýšení sebedůvěry, posilování schopnosti empatie a kontroly nad impulzy. Odborné zacházení s odsouzenými je přizpůsobeno v co nejvyšší míře potřebám každého jednotlivce. Při zacházení s mentálně postiženými je nutné si uvědomit, že kriminální selhání u této skupiny hrozí daleko více než u ostatních lidí, protože určité formy maladaptivního chování mentálně postižených mohou být v současných podmínkách společnosti poměrně vysoce efektivním způsobem, jak dosáhnout svých cílů i za předpokladu porušení zákona. Jejich chápání trestného činu je značně omezené. Mentálně retardovaný odsouzený většinou disponuje jen několika málo reakcemi, které vedou spíše ke stažení se před novou obtížnou situací, a když nemá možnost tyto reakce uplatnit, vzniká u něho velmi často příležitost k dezorganizovanému chování, negativních emocím, úzkosti či agresivitě. Vzhledem k výše uvedenému jsou cíle aktivit u mentálně subnormních zaměřeny na posilování jejich pracovních, sociálních a komunikativních kompetencí, dále pak na tělesný pohyb a fyzickou práci. Pravidelný denní řád na oddělení, kde probíhá zacházení se skupinou mentálně retardovaných jedinců je velmi prospěšný. Mimo jiné umožňuje systematickou práci s pravidelným využíváním různých speciálně pedagogických a terapeutických metod. Mentálně retardovaní jedinci získávají jistý řád života, jsou aktivizováni, a tím lépe připraveni na budoucnost po propuštění. Do efektivity zahrnujeme kromě samotné práce odsouzených na sobě také to, že v režimu standardního oddělení není mentální handicap odsouzených zohledněn, a to jak organizačně z hlediska režimu, tak i z hlediska zacházení. Zjišťujeme, že odsouzený na základě vytvoření vhodného prostředí na SpO a respektování jejich mentálních zvláštností se mentálně deficitní jedinec chová adaptivněji. Jeho umístěním na SpO tedy předcházíme i násilí ze strany jiných odsouzených, sebepoškozování či agresivitě samotných mentálně retardovaných odsouzených. Efektivita tedy pro nás znamená samotný smysl fungování SpO. Také ubytování odsouzených je realizováno a řešeno tak, aby na jednotlivých ložnicích byl společně relativně menší počet odsouzených, konkrétní počet osob na ložnici je určován dle aktuálních podmínek a potřeb odsouzených. U odsouzených s intelektovým deficitem spatřujeme přínos především ve zvyšování gramotnosti, v rozvoji komunikačních schopností, schopností myšlení, koncentrace pozornosti, ale také v posilování sociální adaptace (Klabanová a kol., 2004).

3.1.4. Povinné aktivity na SpO

Speciálně výchovné aktivity:

- ✓ komunita,
- ✓ kurz sociálně psychologických dovedností,
- ✓ relaxace,
- ✓ psychoterapeutická skupina,
- ✓ psaní deníku – rozvoj samostatnosti a odpovědnosti,
- ✓ pastorační terapie (svěřená kaplanovi věznice) a hagioterapie,
- ✓ sociálně – právní poradenství,
- ✓ vzdělávací všeobecný přehled,
- ✓ hygienické návyky,
- ✓ stravovací návyky,
- ✓ pracovní činnost,
- ✓ pěstitelské práce,
- ✓ společenské hry,
- ✓ akvaristický kroužek.

Komunita - cíl aktivity:

Hlavním cílem je působení na osobnost odsouzeného v rámci kolektivu. Každý jedinec má prostor pro své vyjádření, v rámci kolektivu, jako člen komunity, se učí požadovaným dovednostem prostřednictvím ostatních odsouzených a získává zpětnovazební informaci o svém chování. Dochází k rozdělování úkolů a určení odpovědnosti za jejich splnění.

Kurz sociálně psychologických dovedností - cíl aktivity:

Sociálně výchovnou činností napomáhat rozvoji sociálně – psychologických dovedností a osobnostních kvalit odsouzených při respektování jejich mentálních schopností, individuálních zvláštností a možností. Cílem je rovněž získat náhled na své chování jednání zvláště ve vztahu k trestné činnosti a posilování odpovědnosti vůči sobě a svému okolí.

Relaxace - cíl aktivity:

Cílem relaxací je snižování stresových stavů a emočního napětí, odbourávání úzkosti, nácvik koncentrace pozornosti, posilování volných vlastností a sebekontroly.

Psychoterapeutická skupina - cíl aktivity:

Skupinovou psychoterapií více přiblížit odsouzené sociální realitě, umožnit jim novou pozitivní zkušenost v širších sociálních interakcích a usnadnit jejich resocializaci. V rámci kognitivně-behaviorální terapie skupiny se zvyšuje efektivita léčby faktorem interpersonality. V terapeutickém procesu zastávají důležité místo mezilidské interakce, které napomáhají účinně osobnostním a interpersonálním změnám. V interakci jedince se skupinou se odhalují maladaptivní vzorce chování a dysfunkční kognitivní schémata. Skupina se stává podnětnou a napomáhá ke změně životních postojů.

Psaní deníku- rozvoj samostatnosti a odpovědnosti - cíl aktivity:

Projekt Psaní deníku - rozvoj samostatnosti a odpovědnosti využívá integrovaného terapeutického programu v podmínkách SpO věznice Vinařice. Významný faktor splnění cíle je v tom, že se jedná o uzavřenou terapeutickou skupinu, která je relativně dlouhodobě stabilní (lze srovnat s dlouhodobě hospitalizovanými a tím také využít již ověřených terapeutických postupů v jiných zařízeních). Samostatnost má být radostí ze sebe samého, ze svých schopností, pocitem vnitřní svobody a je podmínkou spolupráce s ostatními.

Pastorační terapie a hagioterapie - cíl aktivity:

Formování duchovně-etické stránky osobnosti pomocí vyjadřování svých emocí, postojů, názorů a vnitřních konfliktů, nalézání takových modelů chování a jednání, které by odsouzené v budoucnu vyvázalo z delikventního způsobu života. S tím souvisí i nalezení správného vztahu odsouzeného k jeho vině a trestu.

Sociálně právní poradenství - cíl aktivity:

Zvyšování celkové informovanosti a znalosti v sociální oblasti. Zajištění a realizace pomoci při řešení konkrétních problémů odsouzených týkajících se sociální problematiky a vytváření příznivých podmínek pro návrat odsouzených do občanského života. Zajištění informovanosti o možnostech získání zaměstnání po propuštění z výkonu trestu. Projekt je určen zpravidla pro odsouzené, kteří budou v následujících dvou měsících propuštěni z výkonu trestu odnětí svobody a kteří nejsou zařazeni na výstupním oddělení.

Vzdělávací všeobecný přehled - cíl aktivity:

Cílem vzdělávací aktivity je rozvoj a kultivace osobnosti odsouzeného v návaznosti na vědomostech a postojích získaných v této aktivitě.

Hygienické návyky - cíl aktivity:

Hlavním cílem je posílení základních hygienických návyků u odsouzených.

Stravovací návyky - cíl aktivity:

Výchovnou činností pěstovat u odsouzených správné zásady stravování a dodržování žádoucích společenských návyků.

Pracovní činnost - cíl aktivity:

Pracovní činnost je souvislá činnost, zaměřená na získání a udržení pracovních dovedností a návyků potřebných v běžném životě.

Pěstitelské práce - cíl aktivity:

Hlavním cílem aktivity je upevňování vztahu k práci a přírodě a získání manuální dovednosti a zručnosti, vztahu k vytvořeným hodnotám, pracovních návyků, nových zkušeností a pozitivních návyků a postojů.

Společenské hry - cíl aktivity:

Cílem projektu je spojení prvků sportu, umění a vědy k poskytování radosti z tvořivé duševní činnosti prostřednictvím zábavných, společenských her. Cíl zahrnuje také řadu dalších prvků, důležitých k formování člověka. Jedná se o uplatnění myšlenkových operací (analýza, dedukce, zobecňování), ovládání citových reakcí a emocí, získávání schopností pracovat ve skupině a spolupracovat, posilování zdravé soutěživosti, získávání znalostí o pravidlech jednotlivých her.

Akvaristický kroužek - cíl aktivity:

Hlavním cílem této aktivity je vytvářet kladný vztah odsouzených k práci a k přírodě. Dalším cílem je naučit základům v oblasti chovu akvariálních ryb a pěstování vodních rostlin, praktickou činností naučit samostatné práci při chovu akvariálních ryb a rostlin.

3.1.5. Podmínky přijetí

Vstupním posouzením u odsouzeného je především posoudit, zda odsouzený splňuje stanovená kritéria, zhodnotit, zda je ochoten a schopen dodržovat pravidla SpO, případně vyloučit kontraindikace odsouzeného. Za kontraindikaci lze považovat například výrazná porucha osobnosti, projevy agresivního chování k odsouzeným nebo zaměstnancům, opakované nebo hrubé porušení ustanovení vnitřního řádu věznice, nebo absence motivace ke spolupráci.

Kritéria zařazení odsouzených do SpO jsou s diagnózou lehké mentální retardace, případně středně těžké mentální retardace, s intelektem v subnormě (podprůměr zjevný), ve spojení se sociální maladaptací, s poruchou intelektu vlivem demence, kdy se jedná o úbytek intelektu na základě organického poškození CNS, zejména toxicky (léky, alkohol), traumaticky, opakovanými epileptickými záchvaty a infekcemi, s nedostatečným rozvojem intelektu na bázi výchovné či kulturní zanedbanosti vznikající následkem stimulační deprivace (sbírka nařízení GŘ č. 25, 2012).

U odsouzených zařazených na SpO lze předpokládat jisté vlastnosti, které přispívají k výskytu nežádoucího chování, mezi něž se často počítá sugestivnost a snadné podléhání vlivům, nedostatečně rozvinuté procesy ovládání se, což často vede k pokusům realizovat přání ihned, snížený smysl pro odpovědnost a neadekvátní hodnocení vlastních možností, snížený vliv intelektu a neadekvátnost emocionálních reakcí na situační podněty, omezenou schopnost anticipace důsledků svého jednání a schopnost soustředit se znemožňuje dosažení úspěchu a také vyvolává obtíže při rozlišení etických pojmů dobro a zlo, správně a špatně, což komplikuje morální rozvoj jedince, který je jednou ze základních podmínek jeho začlenění do společnosti. Odsouzený zařazený na SpO je po zařazení na oddíl seznámen s pravidly SpO. Souhlas s pravidly a cíli terapeutického zacházení potvrzuje podpisem Dohody.

3.1.6. Vyřazení ze Specializovaného oddělení

Odsouzený je ze Specializovaného oddělení vyřazen, pokud zásadně poruší pravidla SpO nebo uzavřenou Dohodu. Neprojeví po zařazení a podpisu Dohody motivaci k terapii, neplní individuální plán odborného zacházení, narušuje komunitní způsob ovlivňování odsouzených, porušuje normy skupiny, ukončí terapeutický program z důvodu plné adaptace a může být zařazen na standardní oddíl, je přemístěn do jiné věznice nebo zemře.

3.1.7. Specializované oddělení s mentální retardací a vzdělávání

Specializované oddělení pro výkon trestu s mentální retardací ve věznici Vinařice je zapojeno do systému vzdělávání v rámci Středního odborného učiliště Vinařice. Žáci s mentálním postižením se vzdělávají podle speciálních vzdělávacích programů nebo podle individuálních vzdělávacích plánů (školský zákon). Byla vytvořena speciální třída oboru Provoz společného stravování, která byla určena především pro odsouzené s mentální retardací. Do speciální třídy jsou zařazováni odsouzení s lehkou mentální retardací, s tělesnými a smyslovými handicapami a sociálně znevýhodnění.

Pro odsouzené s mentální retardací má výuka na Středním odborném učilišti veliký význam. Pozorujeme významné zlepšení ve smysluplném vyplnění jejich volného času. Odsouzení - žáci z SpO - jsou velmi vděční a oceňují takovou možnost vzdělávání, taktéž péči a pozornost, která je jim ze strany personálu věnována (Klabanová a kol., 2004).

3.2. Bezdrogová zóna s terapeutickým zacházením

Samostatný oddíl bezdrogové zóny (název vycházející z původních předpisů) začal ve Věznici Vinařice svoji činnost již v roce 2001. Změnou legislativy Vězeňské služby ČR, která vychází z potřeb zacházení s osobami, které užívají návykové látky, následně došlo ke změně statusu a názvu bezdrogových zón. Terapeutická bezdrogová zóna (dále jen TBZ) ve Věznici Vinařice byla schválena rozhodnutím ředitele Odboru výkonu vazby a trestu Generálního ředitelství Vězeňské služby ČR dne 31. 8. 2011 tím, že byl schválen „Projekt bezdrogové zóny s terapeutickým zacházením Věznice Vinařice“.

3.2.1. Cíle bezdrogové zóny s terapeutickým zacházením

Mezi obecné cíle absolvování pobytu na TBZ patří vytvoření podmínek k udržení abstinence v průběhu výkonu trestu odnětí svobody, dosažení změny dosavadních problémových způsobů jednání a chování, dosažení abstinence, případně motivace k léčbě nebo alespoň minimalizace rizik vyplývajících z užívání drog.

Mezi dílčí cíle oddělení s TBZ patří motivovat odsouzeného uživatele drog k absolvování terapeutického programu, minimalizování kontaktu odsouzených s drogou a aplikace bezdrogového režimu, budování návyků vedoucích k utváření odpovědnosti za svá jednání, zejména ve vztahu ke svému okolí a svému zdraví, vytvoření pracovních návyků a schopností začlenit se do bezproblémového způsobu života po výkonu trestu. V rámci kontinuity protidrogového působení informovat

odsouzené o možnostech kontaktu se státními institucemi i nestátními neziskovými organizacemi (terapeutické komunity, doléčovací centra, charitativní zařízení, azylové domy apod.), které se zabývají léčbou, poradenstvím i možnostmi ubytování tak, aby bylo odsouzeným toxikomanům umožněno zařazení do společnosti po výkonu trestu, napomáhat při kontaktování těchto institucí a organizací.

3.2.2. Podmínky přijetí

Do TBZ jsou zařazováni muži, kteří byli rozhodnutím soudu zařazeni k výkonu trestu odnětí svobody do věznice s ostrahou. V každém případě se jedná o bývalé uživatele návykových látek (do nástupu stávajícího výkonu trestu), kteří jsou v současné době motivováni ke spolupráci v terapeutickém programu a k dosažení abstinence.

Všichni odsouzení jsou o TBZ informováni již na nástupním oddělení věznice při vstupních pohovorech a školeních, kdy se seznamují s okruhem předpisů upravujících oblast výkonu trestu. V případě, že odsouzený projeví zájem o zařazení do TBZ, dostává se za ním odborní zaměstnanci, kteří s ním provedou motivační pohovor. Během tohoto pohovoru pak zjišťují všechny okolnosti a důvody jeho žádosti. Motivační pohovor je nezbytný nejen ke stanovení předběžnému určení stavu závislosti, ale také k tomu, aby na TBZ nebyli zařazeni ti, jejichž důvody přímo nesouvisí s dosažením abstinence, ale pouze k dosažení nějakých osobních výhod souvisejících zejména s „klidným“ průběhem výkonu trestu.

3.2.3. Podmínky pro nezařazení do TBZ

Důvody pro nezařazení kromě výše uvedené kvazi motivace může být i následující:

- ✓ Komise u odsouzeného shledala trestněprávní, osobnostní či jiné kontraindikace k zařazení. Jedním z nich je zde zařazení do III. prostupné skupiny vnitřní diferenciacce, která přímo souvisí s dosavadním negativním přístupem odsouzeného k výkonu trestu. Mezi další důvody patří to, že odsouzený byl k současnému výkonu trestu odsouzen za trestné činy z oblasti výroby či distribuce návykových látek.
- ✓ Pobyť odsouzeného v TBZ je v přímé kontraindikaci se stanoviskem lékaře vzhledem k zdravotnímu stavu odsouzeného. Tato oblast se týká nejen užívání některých druhů léků, ale také toho, aby odsouzený byl schopen po fyzické stránce plnit zátěžovou část terapeutického programu.

- ✓ Minimální délka výkonu trestu v době nástupu na TBZ musí být šest měsíců, pokud by tato doba byla kratší, je jeho pobyt na TBZ bezpředmětný, resp. terapeutické zacházení by nemělo požadovanou účinnost. Jak však praxe ukazuje, optimální doba pobytu se pohybuje mezi jedním až jedním a půl rokem.

Je zde nutné zdůraznit, že odsouzený je zařazen do TBZ na základě dobrovolnosti, kdy prvním předpokladem je jeho vlastní písemná žádost. V té se zavazuje, že bude dodržovat stanovená pravidla, abstinovat a kdykoliv se podrobí kontrolám abstinence. K žádosti se následně vyjádří komise odborných zaměstnanců TBZ a schvaluje ji ředitel věznice. Jedním z důležitých faktorů pro přijetí, který však přímo nesouvisí s odborným zacházením, je kapacitní možnost TBZ, kdy normová ubytovací kapacita je pouhých 24 míst.

Odsouzený může být z TBZ vyřazen z několika důvodů. Prvním z nich je vlastní žádost odsouzeného o vyřazení, zde je nutné respektovat dobrovolnost vstupu na TBZ. Dalším důvodem je kupříkladu prokázané zneužití drogy odsouzeným (za prokázané zneužití drogy se považuje výsledek konfirmačního testu provedeného akreditovanou toxikologickou laboratoří), odmítl se podrobit kontrole abstinence nebo odběru tělních tekutin, byl mu uložen kázeňský trest, odmítl účast ve stanovených aktivitách programu zacházení, opakovaně porušil pravidla plnění programu TBZ či závažně porušil předpis upravující výkon trestu odnětí svobody. O vyřazení rovněž rozhoduje ředitel věznice na základě návrhu odborných zaměstnanců.

3.2.4. Odborné zacházení v bezdrogové zóně s terapeutickým zacházením

Veškerá činnost na TBZ, zacházení s odsouzenými, kteří jsou v ní umístěni, je budována na základech komunitního systému s tím, že jsou zde především využívány metody a dovednosti, které vycházejí z kognitivně behaviorální psychoterapie. V terapeutickém procesu je kladen důraz na mezilidské interakce, které účinně napomáhají pozitivním osobnostním a interpersonálním změnám. Komunitní setkávání a další terapeutické aktivity, společná kontrola i řešení problémů členů komunity přispívají k náhledu odsouzených na své chování. Nedílnou součástí programu jsou i režimové prvky, pracovní terapie a zátěžový program. Důraz je kladen na dodržování dochvilnosti, přesného plnění povinných aktivit, pečlivost a odpovědnost za své výsledky vedou odsouzené k návykům, které jim mohou pomoci zbavit se závislosti a zařadit se so normální společnosti. Po dobu pobytu na TBZ se odsouzení zúčastňují

v rámci individuálně stanoveného speciálního programu zacházení, všech povinných aktivit, dále mají možnost zvolit si další aktivity dle svého zájmu. V neposlední řadě je zapotřebí zdůraznit, že každý z odsouzených, který je v TBZ zařazen, má za povinnost se během jednoho týdne zúčastnit aktivit v rozsahu alespoň 10 hodin.

3.3. Terapeutický program pro pachatele násilné trestné činnosti

„Násilná trestná činnost je taková trestná činnost, jejíž významnou charakteristikou je fyzické poškození či usmrcení konkrétní osoby (osob), eventuálně přítomnost záměru takový následek způsobit (pokus)“ (Kuchta a kol., 2005, str. 380).

Program pro pachatele násilné trestné činnosti vznikl ve Věznici Vinařice v roce 2010. Terapeutický program pro pachatele násilné trestné činnosti byl vypracován pro prevenci recidivy násilných trestných činů. Pro potřeby vězeňství byl vypracován terapeutický program KEMP (určena pro komunitně emocionálně motivované pachatele násilné činnosti - dále jen KEMP). Terapeutický program KEMP pracuje formou skupinového zacházení doplněným vhodným terapeutickým a poradenským působením na odsouzené s pachateli násilné trestné činnosti. Odsouzení jsou vedeni k odpovědnosti za své činy a sebe sama, k nácviku žádoucího chování. Důležitá součást komunitního systému jsou pravidelné schůzky zaměstnanců s odsouzenými. Odsouzení mají možnost řešení problémů s odbornými pracovníky, výměny názorů, čímž posilují sociální učení, čemuž pomáhá i pravidelnost a stereotyp. Do náplně programu KEMP patří například aktivity jako komunita, psychoterapeutická skupina, kurz sociálně psychologických dovedností, pastorační terapie a hagioterapie, sociálně právní poradenství, vzdělávací všeobecný přehled, základy českého jazyka, tělesná výchova, ranní cvičení apod., čemuž musí odpovídat i zdravotní stav odsouzeného. Dle informace Hrubého očekáváme, že pokud se odsouzený hlásí do TP, chce se naučit novým dovednostem a novým způsobům zvládnání svých potíží a je ochoten přijímat zpětnou vazbu od druhých. Očekáváme, že bude odpovědný za své činy a za efekt, který má na druhé. O zařazení odsouzeného do programu rozhoduje ředitel věznice na základě doporučení odborné komise (Hrubý a kol., 2011). Odsouzení mají za povinnost zúčastnit se aktivit během jednoho týdne v rozsahu alespoň 21 hodin.

3.3.1. Hlavní cíle oddělení násilné trestné činnosti

Odsouzení, kteří mají zájem o TP pro pachatele násilné trestné činnosti, jsou informováni již na nástupním oddělení věznice Vinařice. Cílem projektu je prevence

recidivy násilných trestných činů. Pomocí TP se snažíme přiblížit skupinu vybraných odsouzených sociální realitě, umožnit jim nové pozitivní zkušenosti v širších sociálních interakcích a tak jim usnadnit jejich resocializaci, klademe důraz na mezilidské interakce, které účinně napomáhají pozitivním osobnostním a interpersonálním změnám. Využívané metody v projektu vycházejí z teorie a opírající se o metody kognitivně – behaviorální psychologie. V rámci sebereflexe se propojují složky trestného činu a viny s nácvikem žádoucího chování v komunitě odsouzených, dodržujeme režimové přizpůsobení dne, režimové návyky a pracovní terapii. Hlavním a především motivačním cílem je možnost zařazení do výhodnějších dostupných skupin vnitřní diferenciaci.

3.3.2. Podmínky přijetí

Vstup do programu je dobrovolný. S odsouzeným je při vstupu do programu podepsán Terapeutický kontrakt, který seznámí pachatele s metodami, strukturou, formami, cíli a aktivitami projektu. Maximální snahou je snižovat rizika recidivy trestné činnosti s cílem osamostatnit se po propuštění z výkonu trestu. Terapeutická sezení jsou nahrávána, jestliže k tomu odsouzený udělí souhlas, na video nebo zvukové nosiče. Nahrávky jsou vlastnictvím věznice Vinařice, jsou užívány za účelem zajištění kvality, dalšího vzdělávání a výzkumu. Do TP je zařazen jen ten odsouzený, který připustí, že spáchal trestné činy, za které je odsouzen. Program předpokládá odsouzené minimálně průměrně sociálně a inteligenčně vybavené, motivovanými ke změně chování a sociálních dovedností.

3.3.3. Vyřazení z Terapeutického programu

Odsouzený je vyřazen, neodůvodní-li nepřítomnost na výchovně - terapeutických aktivitách, opakovaně porušuje pravidla, tyto skutečnosti jsou chápány jako odmítání výchovně terapeutického programu. Takové chování potom neplní smysl specializovaného zacházení a má negativní vliv na ostatní odsouzené, v tom případě přichází v úvahu vyloučení z TP. Odsouzený je vyřazen v případě, pokud dosáhne stanoveného cíle TP, poruší pravidla terapeutického kontraktu a není využit Institut podmíněného pobytu, neprojeví po zařazení a podpisu terapeutického kontraktu motivaci k terapii, neplní stanovený program zacházení, narušuje komunitní způsob ovlivňováním odsouzených nebo porušuje normy skupiny, zemře. Terapie je ukončena

také z ukončení výkonu trestu odnětí svobody nebo přeřazením do jiného typu Věznice (Hrubý a kol., 2011).

4. CÍLE PRÁCE

Hlavním cílem teoretické části bakalářské práce je přinést ucelený náhled na problematiku výchovného působení na odsouzené ve Věznici Vinařice na námi vybraných oddílech. Jedná se zejména o odsouzené z oddílu specializované pro výkon trestu odsouzených s mentální retardací ve Věznici Vinařice v porovnání s odsouzenými na standardním oddíle, na výchovné působení, speciální aktivity, programy zacházení a v neposlední řadě i na vzdělávání odsouzených.

V praktické části bakalářské práce je hlavním cílem potvrzení či vyvrácení námi stanovených hypotéz. Pro potvrzení či vyvrácení hypotéz, budeme vycházet z výsledků nestandardizovaného anonymního dotazníku, který byl pro tyto účely vytvořen.

Cíle práce:

1. Zpracovat ucelený náhled o výkonu trestu odnětí svobody.
2. Zmapovat záměr výkonu trestu, vstupní diagnostiku a jednotlivé aktivity programu zacházení.
3. Zjistit názory odsouzených na poskytované programy zacházení.
4. Potvrzení či vyvrácení námi naformulovaných hypotéz.

5. METODIKA

5.1. Popis výzkumného šetření

Pro potřeby zpracování bakalářské práce jsme zvolili metodu kvantitativního výzkumného šetření pomocí nestandardizovaného anonymního dotazníku (viz příloha 1). Tuto metodu jsme zvolili z důvodu porovnání názorů odsouzených na dvou rozdílných oddílech. Oddílu standardním a oddílu pro odsouzené s mentální retardací.

Výzkumné šetření bylo zahájeno 1. 11. 2015 a ukončeno bylo 1. 2. 2016.

5.2. Stanovení výzkumného vzorku

Podmínka pro výběr odsouzených byla umístění odsouzených ve Věznici Vinařice.

Oslovení respondenti byli z jednotlivých, námi vybraných oddílů. Odsouzeným z jednotlivých oddílů byly rozdány nestandardizované anonymní dotazníky. Z každého oddílu jsme vybrali 30 respondentů.

5.3. Výzkumný nástroj

Jako výzkumný nástroj jsme pro potřeby bakalářské práce použili vlastní anonymní nestandardizovaný dotazník. Odsouzení byli seznámeni s důvodem vyplňování dotazníků a rovněž s jeho anonymitou. Otázky byly vytvořeny v návaznosti na cíle práce a formulované hypotézy.

V anamnestické části dotazníku jsme zjišťovali věk odsouzených a nejvyšší dosažené vzdělání. V další části dotazníku jsme se dotazovali odsouzených k aktivitám programu zacházení, působení odborných zaměstnanců, aktivního či pasivního trávení času ve výkonu trestu odnětí svobody. Vlastní část dotazníku obsahuje 15 hlavních otázek.

5.4. Stanovení hypotézy

V bakalářské práci jsme si stanovili následující hypotézy:

HYPOTÉZA 1 *Předpokládáme, že více než 50 % odsouzených z odsouzených, se ve Věznici Vinařice setkali s nabídkou programu zacházení.*

HYPOTÉZA 2 *Předpokládáme, že více než 50 % odsouzených pociťuje potřebu využít nabízených aktivit a nechtějí být pasivní.*

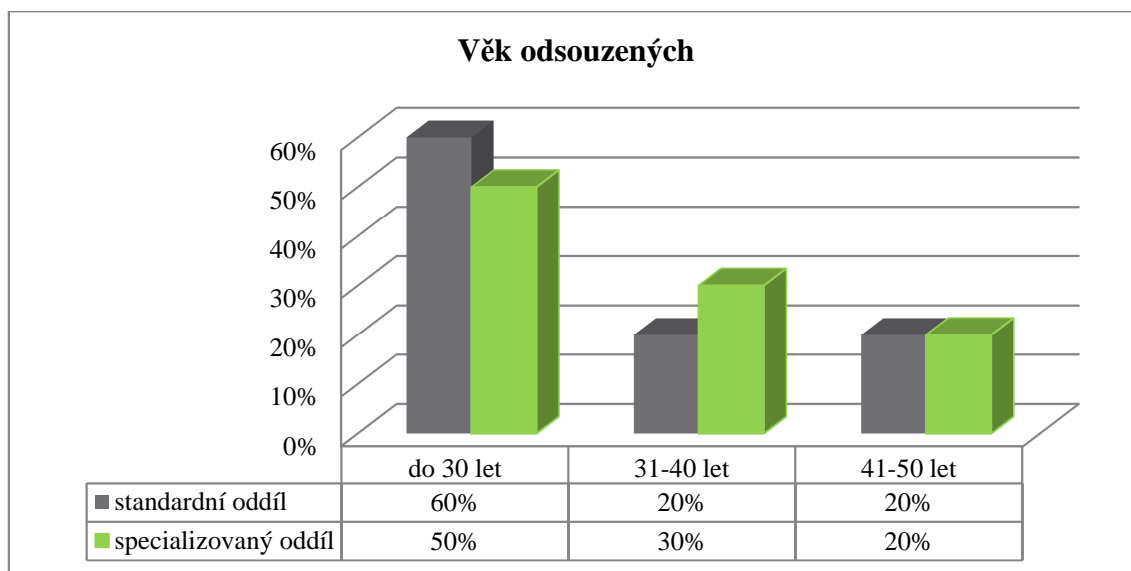
HYPOTÉZA 3 *Předpokládáme, že více než 50 % respondentů se již setkalo s formou vzdělávání odborných pracovníků v oblasti specializovaného výchovného působení ve Věznici Vinařice.*

HYPOTÉZA 4 *Předpokládáme, že více než 50 % odsouzených využilo nabídku programu zacházení na základě doporučení vychovatele.*

6. PREZENTACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

6.1. Vyhodnocení údajů z dotazníku

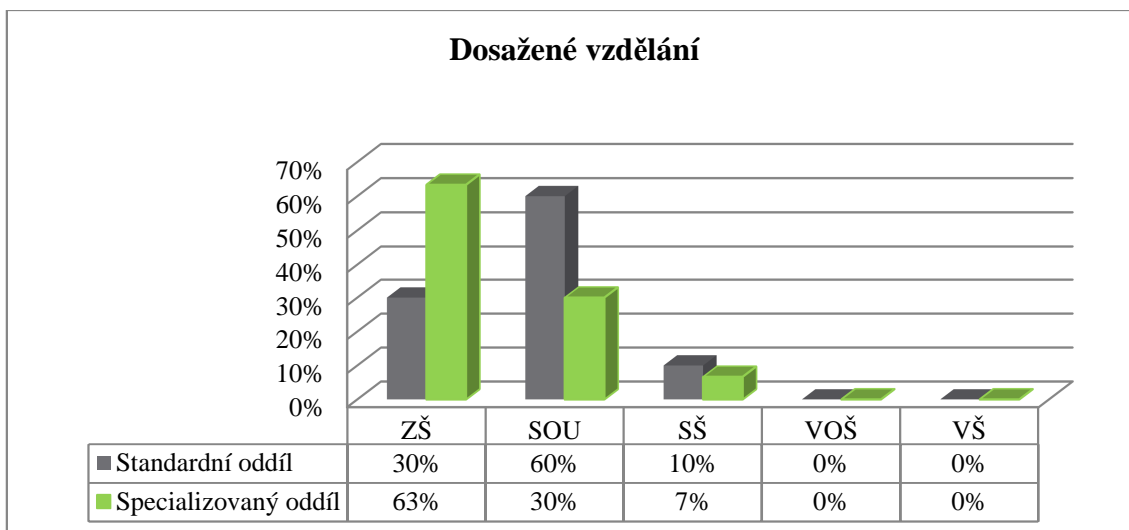
K průzkumnému dotazníkovému šetření jsme použili záměrný výběr odsouzených ze dvou odlišných oddílů, oddílu standardního a oddílu specializovaného. Věkové rozmezí odsouzených na obou oddílech bylo mezi 20 až 50 lety. Svůj věk uvedli všichni dotazovaní odsouzení na obou oddílech, vyhodnocení věkového rozmezí je uvedeno ve znázornění prvního grafu. Následuje postupně další vyhodnocení a grafické znázornění položených otázek.

Graf 1 - věk odsouzených

Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

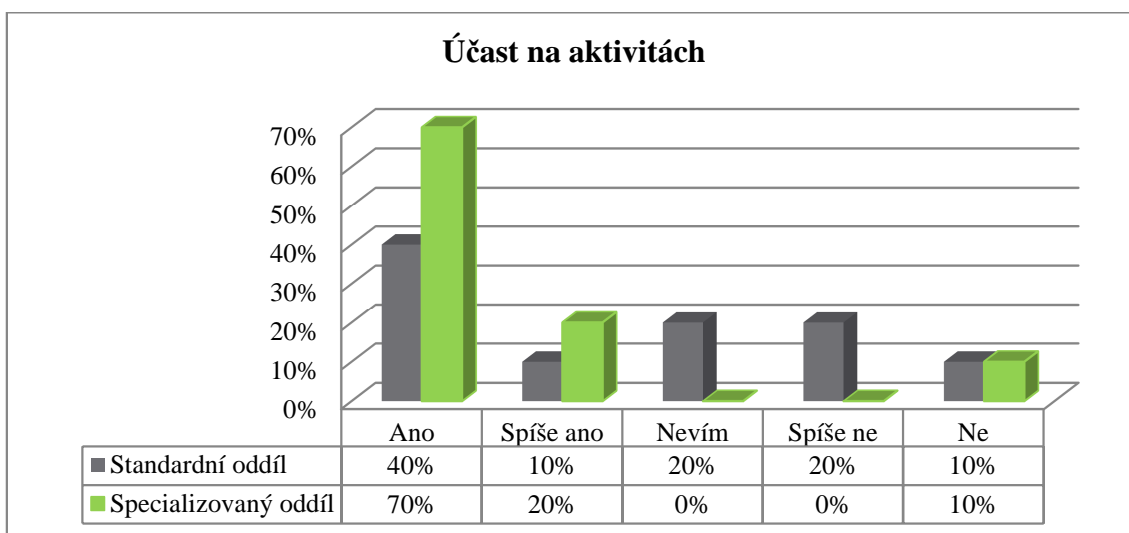
- a) Základní škola (ZŠ)
- b) Střední odborné učiliště (SOU)
- c) Střední škola (SŠ)
- d) Vyšší odborná škola (VOŠ)
- e) Vysoká škola (VŠ)

Graf 2 - dosažené vzdělání

Jste spokojený s aktivitami, kterých se máte možnost účastnit v rámci programu zacházení?

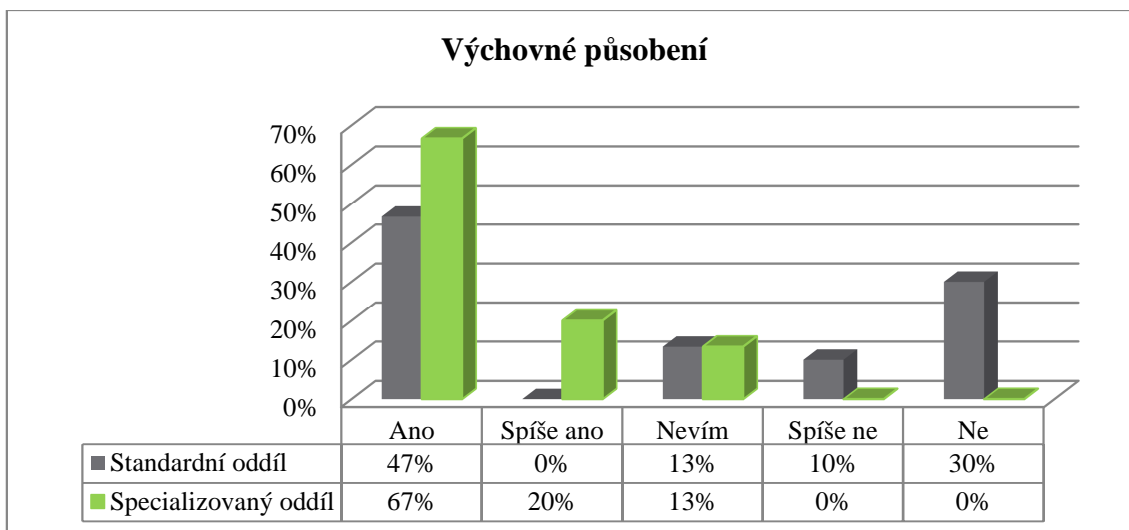
- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Nevím
- d) Spíše ne
- e) Ne

Graf 3 - účast na aktivitách

Je podle Vás působení odborných zaměstnanců dostatečné po výchovné stránce?

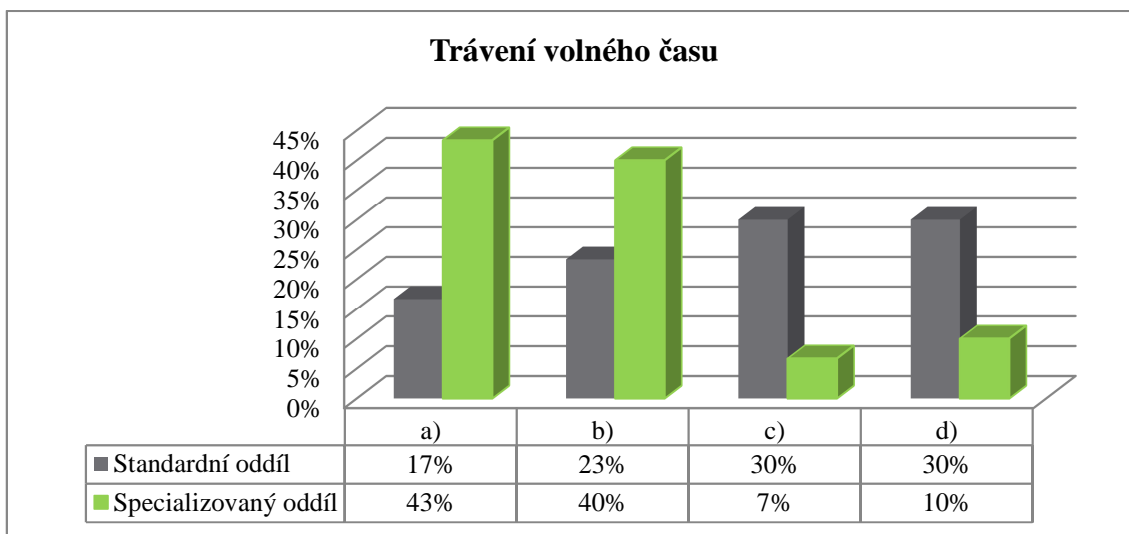
- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Nevím
- d) Spíše ne
- e) Ne

Graf 4 - výchovné působení

Máte raději aktivní trávení času ve výkonu trestu nebo raději trávíte čas pasivně?

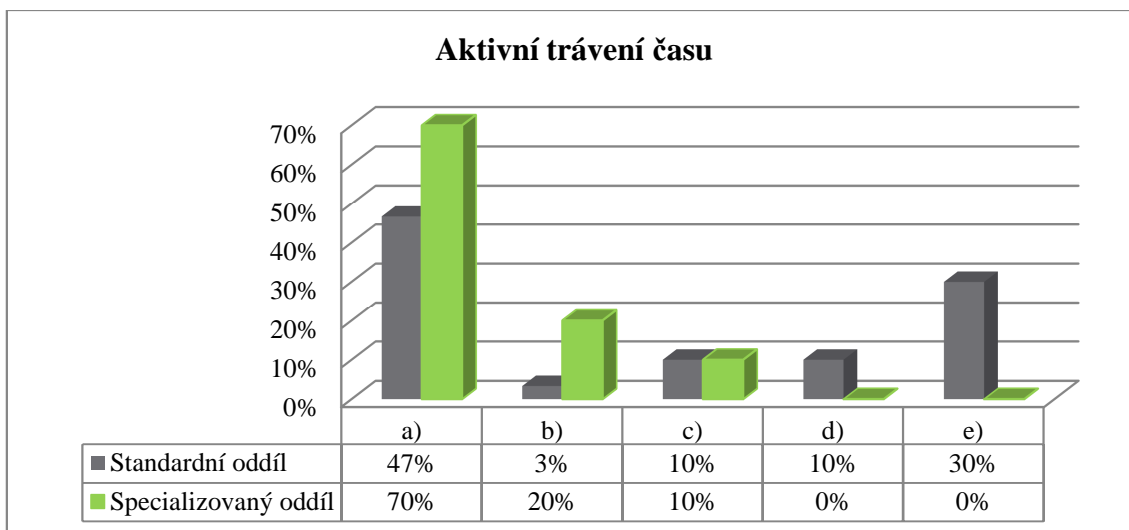
- Raději mám čas strávený aktivní činností
- Dávám přednost činnostem, při kterých mohu pracovat na sobě, protože se domnívám, že mohou zlepšit můj další život.
- Raději trávím čas pasivně, protože u toho nemusím přemýšlet
- Raději trávím čas pasivně, protože u toho nemusím s nikým spolupracovat

Graf 5 - trávení volného času

Kolik času jste v uplynulém týdnu trávili aktivně?

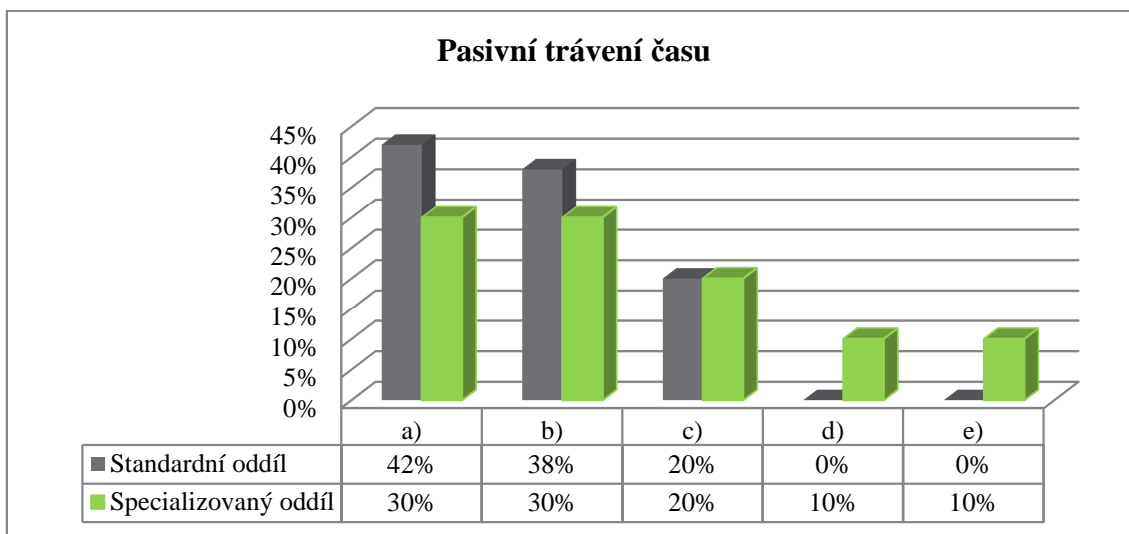
- Více než 8 hodin minulého týdne
- V rozmezí 6 – 8 hodin minulého týdne
- V rozmezí 4 – 6 hodin minulého týdne
- V rozmezí 2 – 4 hodiny minulého týdne
- V rozmezí 0 – 2 hodiny minulého týdne

Graf 6 - aktivní trávení času

Kolik času jste v uplynulém týdnu trávili pasivně?

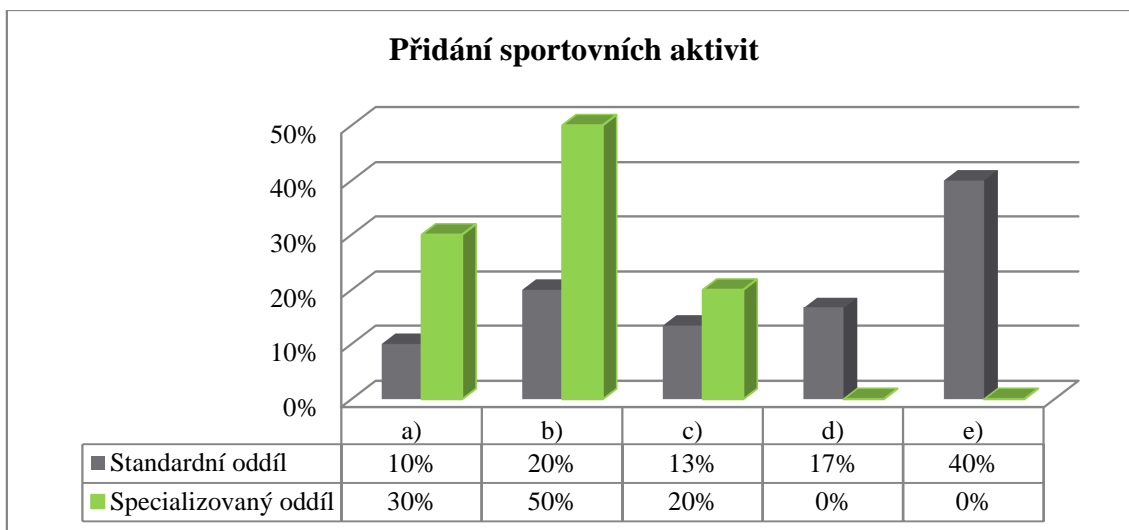
- a) Více než 8 hodin minulého týdne
- b) V rozmezí 6 – 8 hodin minulého týdne
- c) V rozmezí 4 – 6 hodin minulého týdne
- d) V rozmezí 2 – 4 hodiny minulého týdne
- e) V rozmezí 0 – 2 hodiny minulého týdne

Graf 7 - pasivní trávení času

Chtěl byste v programu zacházení více sportovních aktivit?

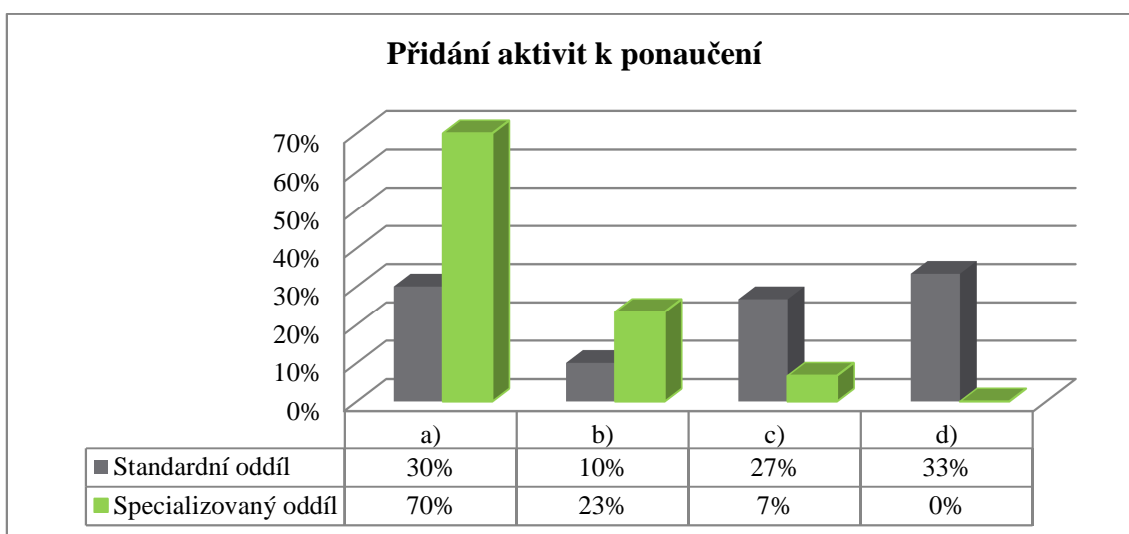
- a) Ano, odpočinku si u nich
- b) Ano, mám možnost u nich vybit energii
- c) Ano, jsem v nich dobrý
- d) Raději ne
- e) Ne

Graf 8 - přidání sportovních aktivit

Chtěl byste v programu zacházení aktivity, které Vás vedou k přemýšlení nad sebou samým?

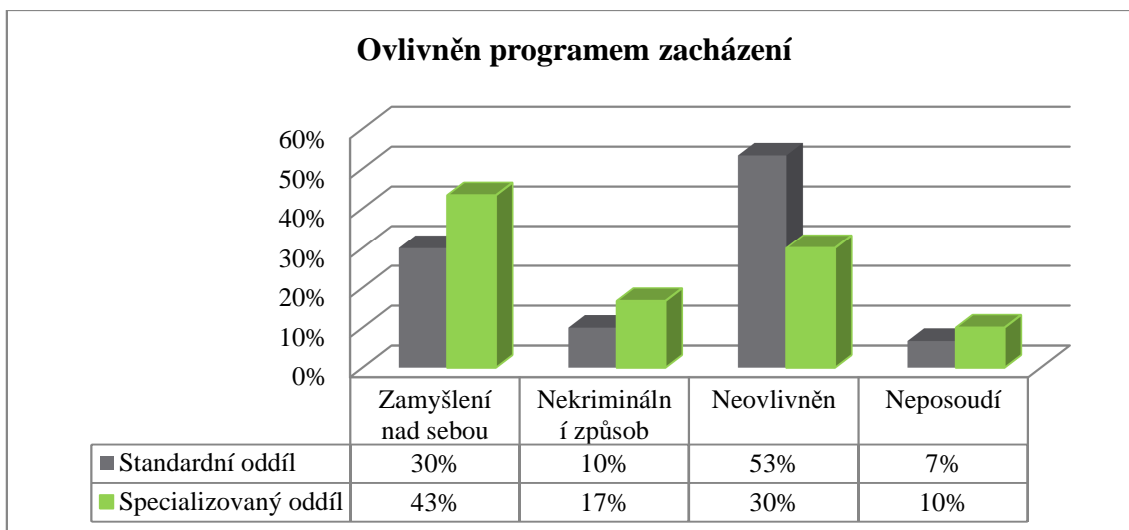
- a) Ano, uvědomil bych si, co jsem dělal špatně
- b) Ano, mohu se z toho poučit
- c) Spíše ne, jsou náročné
- d) Ne

Graf 9 - přidání aktivit k ponaučení

Ovlivnil Vás nějak program zacházení?

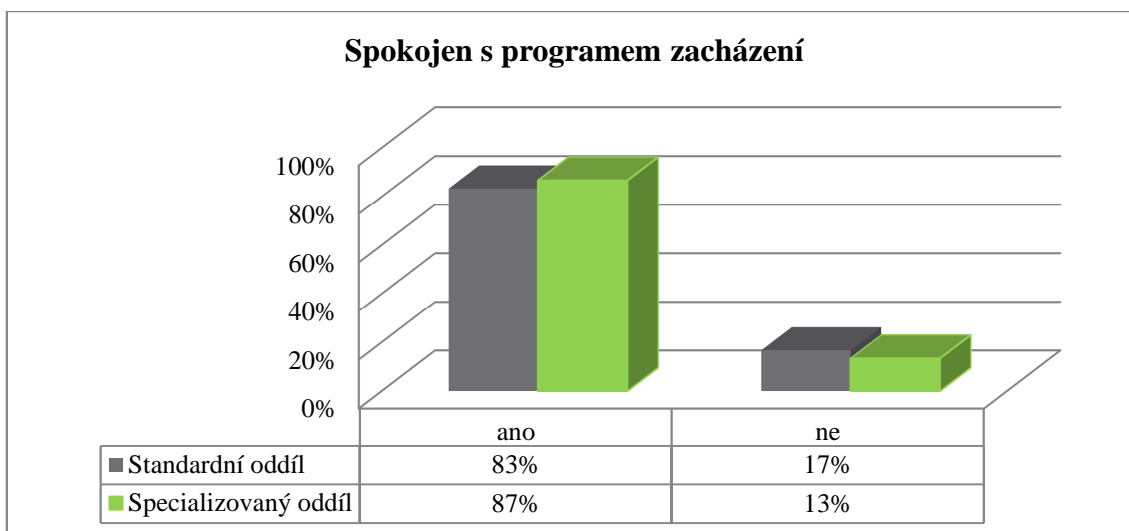
- a) Ano, ovlivnil ve smyslu zamyšlení se nad sebou
- b) Ano, k nekriminálnímu způsobu života
- c) Ne, nijak mi program zacházení neovlivnil
- d) Neumím posoudit

Graf 10 - ovlivněn programem zacházení

Jste spokojen s programem zacházení?

- a) Ano, jsem spokojen s programem zacházení
- b) Ne, nejsem spokojen s programem zacházení

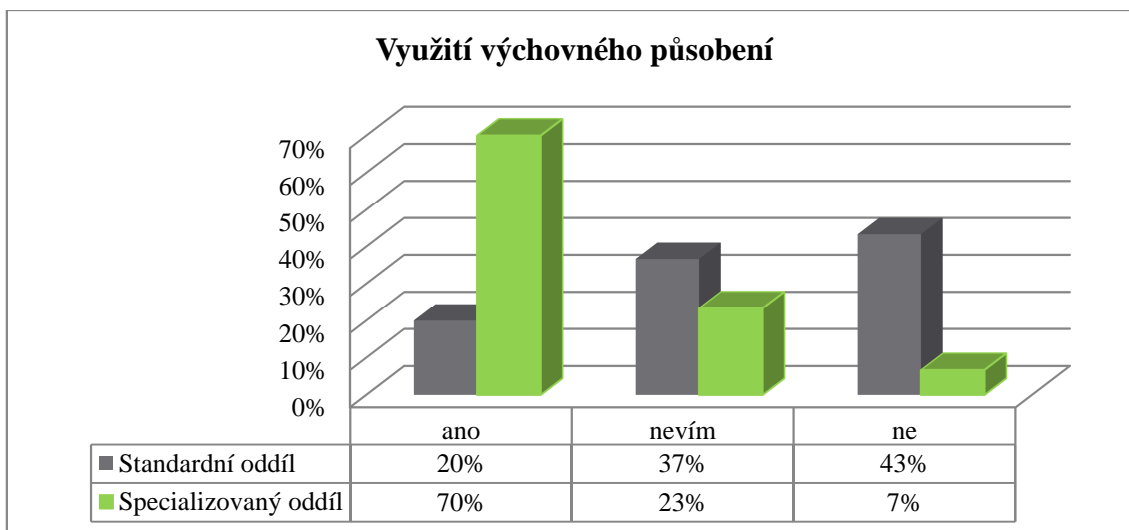

Graf 11 - spokojen s programem zacházení

Domníváte se, že nějak využijete výchovné působení zaměstnanců po propuštění na svobodu?

- a) Ano
- b) Nevím
- c) Ne

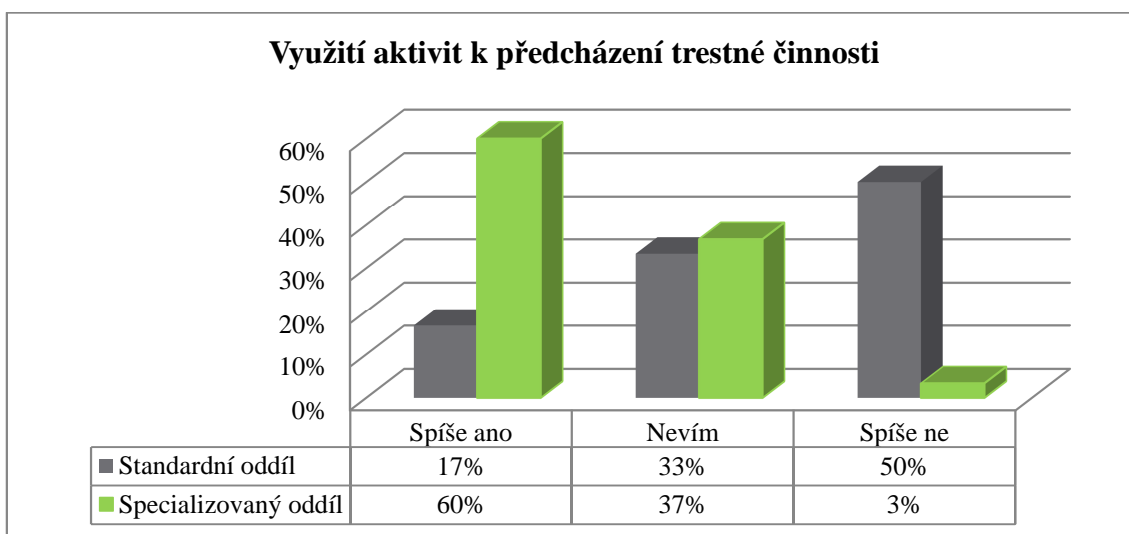

Graf 12 - využití výchovného působení

Myslíte si, že aktivity v programu zacházení Vám pomohou k tomu, abyste se vyvaroval páchání trestné činnosti?

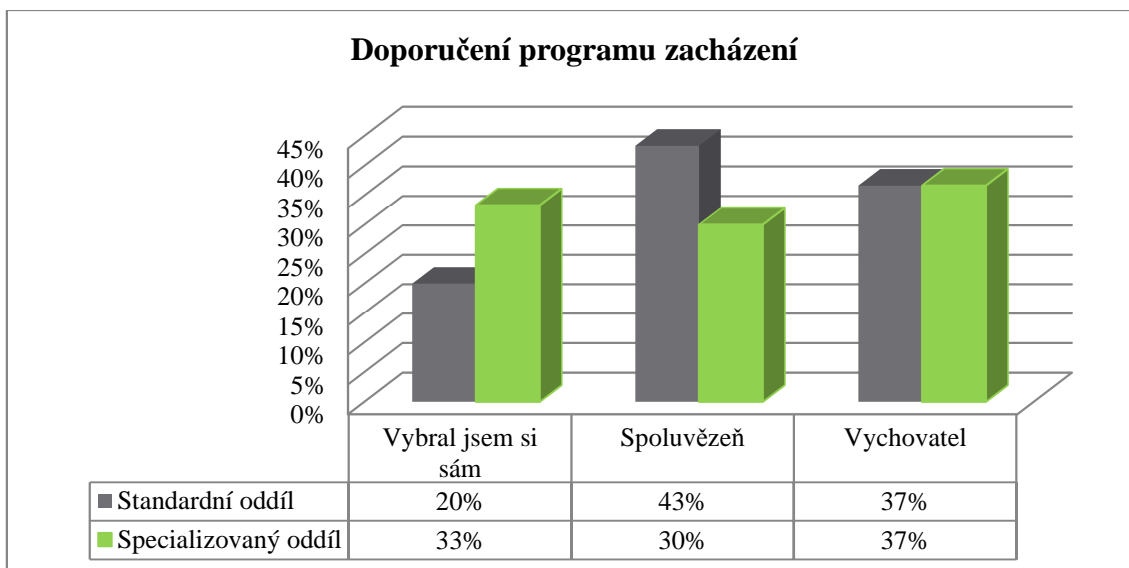
- a) Spíše ano
- b) Nevím
- c) Spíše ne

Graf 13 - využití aktivit k předcházení trestné činnosti

Program zacházení vám doporučil?

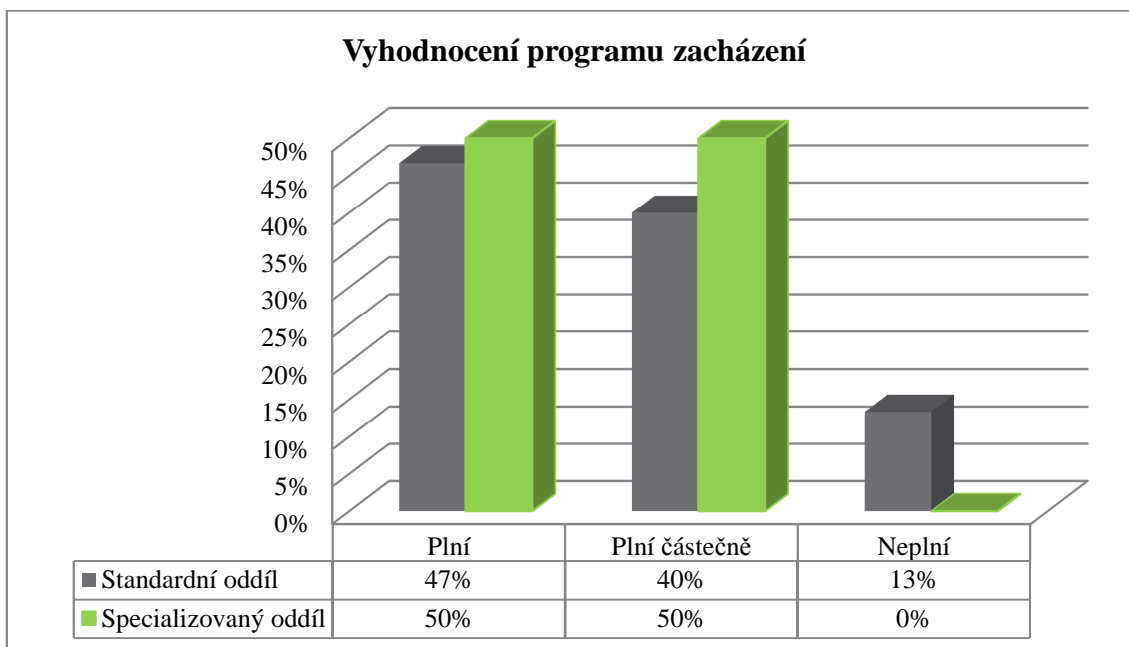
- a) Vybral jsem si sám
- b) Spoluvězeň
- c) Vychovatel

Graf 14 - doporučení programu zacházení

Vyhodnocení programu zacházení

- a) Plní
- b) Plní částečně
- c) Neplní

Graf 15 - vyhodnocení programu zacházení

6.2. Vyhodnocení cílů práce

V bakalářské práci bylo stanoveno několik cílů.

Prvním cílem bylo přinést ucelený náhled na výkon trestu odnětí svobody. V teoretické části jsme si popsalí a seznámili se s důležitými pojmy týkající se problematiky vězeňství a podařilo se nám obsáhnout zadaný cíl.

Druhým cílem bylo zjistit vstupní diagnostiku a stanovení komplexní zprávy odsouzeného pomocí SARPA. Vstupní diagnostiku i komplexní zprávu se nám podařilo zmapovat.

Třetím cílem bylo potvrzení či vyvrácení námi naformulovaných hypotéz. Tento cíl se nám podařilo splnit pomocí realizace a následného vyhodnocení výsledků z anonymního dotazníkového šetření. Tím jsme dosáhli potřebných informací k vyhodnocení stanovených hypotéz.

Čtvrtým cílem bylo zjistit názory odsouzených na poskytované programy zacházení a zároveň vyhodnocení programu zacházení. Tento cíl byl rovněž vyhodnocen pomocí dotazníkového šetření.

6.3. Vyhodnocení hypotéz

HYPOTÉZA 1 *Předpokládáme, že více než 50 % odsouzených, se ve Věznici Vinařice setkalo s nabídkou programu zacházení.*

S hypotézou 1 souvisely otázky číslo **3 a 11**.

Otázka číslo 3 zněla: Jste spokojený s aktivitami, kterých se máte možnost účastnit v rámci programu zacházení?

Srovnáme-li oba oddíly, je zde viditelný rozdíl ve spokojenosti s poskytováním aktivit. Na standardním oddíle byli odsouzení spíše spokojeni s aktivitami ve svém volném čase v 50 %. Až 80 % respondentů ze specializovaného oddílu vyjádřilo svou spokojenost s aktivitami.

Otázka číslo 11 zněla: Jste spokojen s programem zacházení?

Z grafického znázornění grafu 11 vyplývá, že na obou oddílech jsou odsouzení s programem zacházení spokojeni. Na standardním oddíle v 80 % a na specializovaném dokonce v 90 %.

HYPOTÉZA Č. 1 BYLA POTVRZENA.

HYPOTÉZA 2 *Předpokládáme, že více než 50 % odsouzených pociťuje potřebu nabízených aktivit a nechtějí být pasivní.*

S hypotézou 2 souvisela otázka číslo **5, 6, 7, 8 a 9**.

Otázka číslo 5 zněla: Máte raději aktivní trávení času ve výkonu trestu nebo raději trávíte čas pasivně? Odsouzení mohli vybírat z několika možností. Bližší vyhodnocení je znázorněno v grafu číslo 5.

Z vyhodnocení grafu číslo 5 vyplývá, že ve 20 % odsouzený aktivní činnost nevyhledává, oproti specializovanému oddílu, kde aktivní činnost vyhledává na 40 % odsouzených.

Otázka číslo 6 zněla: Kolik času jste v uplynulém týdnu trávili aktivně? Na výběr měli odsouzení několik možností, jejichž vyhodnocení nalezneme v grafickém vyhodnocení číslo 6.

Z vyhodnocení grafu číslo 6, podobně jako z předchozího zjištění vyplývá, že na obou oddílech, jak na standardním, tak na specializovaném, tráví respondenti čas aktivně, na standardním oddíle v 50 %, na specializovaném oddíle v 70 %.

Otázka číslo 7 zněla: Kolik času jste v uplynulém týdnu trávili pasivně? Porovnání nalezneme v grafu číslo 7.

Z vyhodnocení grafu číslo 7 vyplývá, že na obou oddílech rovněž tráví respondenti rádi svůj čas pasivně. Na standardním oddíle ve 40 % a na specializovaném oddíle ve 30 %, kde můžeme vidět znatelný rozdíl. V porovnání s přechodným grafem ohledně aktivního trávení času jsme došli ke zjištění, že většina odsouzených na specializovaném oddíle pasivní trávení času nevyhledává.

Otázka číslo 8 zněla: Chtěl byste v programu zacházení více aktivit? Respondenti měli na výběr z několika možností a znázornění nalezneme v 8 grafu.

Výsledek otázky číslo 8 ohledně přidání aktivit dopadl následujícím způsobem. Na standardním oddíle nepožadují odsouzení přidání aktivit, respektive minimálně, ve výši 20 % respondentů, oproti specializovanému oddělení, kde by respondenti více aktivit uvítali až v 50 %.

Otázka číslo 9 zněla: Chtěl byste v programu zacházení aktivity, které Vás vedou k přemýšlení nad sebou samým? Bližší vyhodnocení máme v grafu číslo 9.

Ze získaných odpovědí je zřejmé, že na standardním oddíle by odsouzení uvítali čas k zamyšlení se nad sebou ve 30 %. Na specializovaném oddíle dokonce v 70 %. Srovnáním obou posuzovaných oddílů opět můžeme vidět odlišnost. Odsouzení ze specializovaného oddílu, kteří jsou zařazeni do programů zacházení, tráví čas aktivněji a efektivněji než odsouzení ze standardního oddílu.

HYPOTÉZA Č. 2 BYLA POTVRZENA

HYPOTÉZA 3 *Předpokládáme, že více než 50 % respondentů se již setkalo s formou vzdělávání odborných pracovníků v oblasti specializovaného výchovného působení ve Věznici Vinařice.*

S hypotézou 3 souvisela otázka číslo **12 a 13**.

Otázka číslo 12 zněla: Domníváte se, že nějak využijete výchovné působení zaměstnanců po propuštění na svobodu?

Na standardním oddíle zaznělo málo odpovědí ano – pouze 20 %, nebo spíše nevěděli. Oproti tomu na specializovaném oddíle 70 % respondentů si myslí, že výchovné působení zaměstnanců po propuštění na svobodu využije.

Otázka číslo 13 zněla: Myslíte si, že aktivity v programu zacházení Vám pomohou k tomu, abyste se vyvaroval páčání trestné činnosti?

Opětovně, stejně jako v předchozích případech zjišťujeme, že na standardním oddíle odsouzení spíše nevěří a to v 60 % ve změnu, kterou by měl vyvolat program zacházení v souvislosti s páčáním trestné činnosti. Na specializovaném oddíle odsouzení více věří ve změnu svého způsobu života, a to díky výchovnému působení pomocí absolvování terapeutického programu ve výši 50 %.

HYPOTÉZA Č. 3 NEBYLA POTVRZENA

HYPOTÉZA 4 *Předpokládáme, že 50 % odsouzených využilo nabídku programu zacházení na základě doporučení vychovatele.*

S hypotézou 4 souvisela otázka číslo **14 a 15**.

Otázka číslo 14 zněla: Program zacházení Vám doporučil?

Ve 40 % případů doporučil odsouzeným na standardním oddíle aktivitu programu zacházení jejich vychovatel. Ostatní odsouzení si aktivitu vybralo samo, nebo odsouzení aktivitu požadovali na doporučení spoluvězně. Na specializovaném oddíle požadovali odsouzení program zacházení ve 40 % sami, ostatní se zapojili na doporučení vychovatele nebo spoluvězně.

Otázka číslo 15 se týkala vyhodnocení programu zacházení

Na standardním oddíle v 10 % vybrané aktivity neplnili. Odsouzení měli uvést důvod, proč tomu tak bylo. Jako důvod uvedli udělení kázeňského trestu. Odsouzení ze standardního oddílu také uvedli, že program zacházení neplnili, poněvadž je to nebaví. Většina odsouzených z obou oddílů tedy své programy zacházení plní – 50 %. Je tedy pravděpodobné, že když jsou odsouzení seznámeni s podmínkami přijetí do programu zařazení, tak se ho také snaží řádně plnit.

HYPOTÉZA Č. 4 NEBYLA POTVRZENA

7. DISKUZE

V této části bakalářské práce, jsme se zaměřili na zhodnocení výsledků výzkumné části práce a na komparaci výsledků této práce s obdobnými šetřeními či odbornou literaturou.

K průzkumnému dotazníkovému šetření jsme použili záměrný výběr odsouzených. Tento způsob výběru doporučuje Chráska (2007). V našem příkladu bylo dotazováno celkem 60 odsouzených ve Věznici Vinařice. Odsouzeným na dvou odlišných oddílech, standardním a specializovaném jsme položili několik kontrolních dotazníkových otázek. Věkové rozmezí odsouzených na obou oddílech, jak na standardním, tak na specializovaném bylo mezi 20 až 50 lety. Jako velice pozoruhodné se jeví fakt, na který upozorňuje i Zoubková (2001), že v České republice je nejvíce, a to až 60 procent všech pachatelů ve věku do 30 let.

Ohroženou skupinou osob jsou mladiství, neboť samotný výkon trestu odnětí svobody (dále jen VTOS) má celou řadu vedlejších účinků. VTOS se odehrává v extrémních a deviantních podmínkách, které působí proti úsilí našich zaměstnanců o opětovnou integraci odsouzených do společnosti. (Kýr a kol., 1998).

V našem výzkumném vzorku svůj věk uvedli všichni dotazovaní odsouzení, vyhodnocení věkového rozmezí je uvedeno ve znázornění prvního grafu.

V následujícím grafickém znázornění druhého grafu uvádíme rozdíl ve vzdělání odsouzených. Zjištění ohledně vzdělání porovnáme se Šturmovou (2013). Co se týče dosaženého vzdělání, Šturmová uvádí jako nejčastější typ vzdělání respondentů střední odborné, celkem 48 %. Z našeho dotazníkového šetření vyplývá, že na standardním oddíle je nejvíce zastoupeno vzdělání na středním odborném učilišti, celkem 60 %, vzdělání na základní škole 30% a střední školu má 10% odsouzených. Na specializovaném oddíle bylo nejvíce odsouzených, kteří mají pouze základní školu - taktéž 63 %, přesto jejich přístup k aktivitám, jak vyplývá z dotazníkového šetření je vstřícnější a program zacházení plní v plném rozsahu. Střední odborné učiliště je zde zastoupeno v 30%, zbytek ve výši 7%, což představuje vzdělání na střední škole. Podle provedené komparace, je základní vzdělání druhým nejčastějším typem vzdělání, kam můžeme zařadit 39 % respondentů.

Ve třetí otázce dotazníku se dotazovaní odsouzení měli vyjádřit k aktivitám programu zacházení. Vycházeli jsme z práce Minaříka (2014), který v rámci získání

podkladů pro zpracování průzkumu využíval kvalitativní metodu sběru dat ve Věznici Kuřim. Jedno z vyjádření odsouzených k programu zacházení v rámci jeho průzkumů bylo následující: „*Pro určité odsouzené představuje program zacházení skvělý nápad, jak se znovu dostat zpět do normálního života a jak ve věznici trávit čas příjemnějšími chvílemi.*“ Pro další srovnání jsme vycházeli z práce Hlásenské (2012), která ve své práci též rozebírá účast na zájmových aktivitách ze strany odsouzených. Po provedení komparace s našimi výsledky zjišťujeme, že více odsouzených je zařazeno do zájmových aktivit a shodu nacházíme i ve zjištění, že je zde patrný rozdíl v názorech jednotlivých odsouzených. V našem šetření na standardním oddíle jsou názory podobné a vyvážené, spokojeno a spíše spokojeno bylo na 50 % odsouzených, ostatní odsouzení nevěděli a to ve 20 %, nebo spokojeni nebyli též ve 20 %, nespokojeno bylo na standardním oddíle 10 % odsouzených. Na specializovaném oddělení byli odsouzení s aktivitami spokojeni nebo spíše spokojeni v 90 %, pouze v 10 % odsouzení spokojeni nebyli.

Ve čtvrté dotazníkové otázce, ohledně dostatečného působení odborných zaměstnanců po výchovné stránce na odsouzené jsme zjistili tyto skutečnosti, ke kterým bychom mohli uvést poznatek Černíkové (2008), ohledně výchovného účinku. Systém podmínek, aktivit a zásad představuje realizaci výchovné funkce trestu odnětí svobody, které musíme uplatnit, aby trest odnětí svobody splnil výchovný účinek. Výchovná funkce trestu je vymezena a realizována dle zákona č. 169/1999 Sb., o VTOS a sleduje jednak specifické a jednak individuální výchovné cíle. Mezi specifické cíle můžeme zařadit například odstranění nežádoucích forem chování, umění přizpůsobit se. Individuální cíle jsou především zaměřeny na osvojení si návyků a přípravu odsouzeného na jeho život po propuštění z VTOS. V naší práci docházíme ke zjištění, že na specializovaném oddělení bylo spokojeno s působením odborných zaměstnanců 67 %, spíše spokojeno bylo 20 % odsouzených, nevědělo 13 % odsouzených, nespokojen nebyl nikdo. Na standardním oddíle byla menší spokojenost, a to ve výši 47 %, nespokojeno nebo spíše nepokojeno bylo 40 % odsouzených, 13 % odsouzených nevědělo. Hlásenská (2012) uvádí, že odsouzeným program zacházení vyhovuje, včetně působení odborných zaměstnanců. Z celkového počtu odpovědí vyhovoval program zacházení 98 % odsouzeným a zbylým 2 % nevyhovoval program zacházení, neboť neumělo posoudit působení odborných zaměstnanců, protože tomuto programu neporozumělo.

V dalším šetření, jež máme vyhodnoceno v otázce číslo 5, ohledně aktivního či pasivního trávení času ve výkonu trestu odnětí svobody, nám vyšlo následovně. Z grafického znázornění vyplývá, že odsouzení na specializovaném oddíle tráví čas aktivně ve 43% a velký podíl odsouzených chce na sobě pracovat, vidí efektivitu v trávení času aktivně, na rozdíl od standardního oddílu, kde tráví svůj čas aktivně pouze 17 %. Odsouzení mají spíše pasivní přístup, a to v celých 60 %. Zbytek ve výši 23 % odsouzených dává přednost činnostem, při kterých mohou pracovat na sobě, protože se domnívají, že mohou zlepšit svůj další život. Zbytek odsouzených na specializovaném oddíle ve 40 % by uvítali činnosti, kdy mohou pracovat sami na sobě a 17% tráví čas pasivně, neboť u toho nemusí přemýšlet, ani s nikým spolupracovat. Zde jsme provedli komparaci efektivity trávení volného času aktivně se sborníkem příspěvků z praxe specializovaných oddělení a terapeutických programů, jehož hlavním cílem je naučit odsouzeného vědomě kontrolovat své jednání a posunout jeho chování žádoucím směrem ve smyslu trávení svého volného času aktivně a tím i efektivně, změnit svůj dosavadní nežádoucí styl života, najít své místo ve společnosti - sborník (2012). Sborník shledává efektivní aktivní trávení volného času ve výkonu trestu odnětí svobody v tom, aby návrat trestaného zpět do života nenesl v sobě beznaděj, ale naději v nový život. V porovnání s Minaříkem (2014) bylo zjištěno, že je pro odsouzeného velmi důležité vyplnit trávení volného času. Prostřednictvím jeho kvalitativního výzkumu, které bylo prováděno šetřením formou strukturovaných rozhovorů s jednotlivými odsouzenými, bylo zjištěno, že výkon trestu včetně aktivit působí na každého jedince zcela jiným způsobem a hraje zde velkou roli psychická stránka jedince.

Dotazníková otázka číslo 6 se zabývala strávením aktivního času v uplynulém týdnu. Na specializovaném oddíle mají lepší dojem z aktivně stráveného času a také aktivity vyhledávají, více než 8 hodin týdně trávilo čas celých 70 % odsouzených, v rozmezí 6 – 8 hodin trávilo 20 % odsouzených aktivně, rozmezí 4 – 6 hodin trávilo aktivně 10 % a čas strávený aktivně ve výši méně než 4 hodiny neodpověděl ani jeden odsouzený ze specializovaného oddílu, v porovnání s odsouzenými na standardním oddíle, kde bylo porovnání následující: Více než 8 hodin týdně trávilo aktivně 47 % odsouzených, 6 – 8 hodin trávili aktivně pouze 3 % odsouzených, 4 – 6 hodin trávilo aktivně 10 % odsouzených, rozmezí 2 – 4 hodin trávilo rovněž 10 % odsouzených a zbytek ve výši 30 % vychází na zbytek odsouzených, což se nedá konstatovat jako aktivní trávení, protože se jedná o pouhé dvě hodiny času týdně. Zajímavý příklad uvedl Minařík (2014), odsouzeného se dotazoval na aktivní trávení času.

Odsouzený říká: „*Tak jako já už jsem po čtvrté zavřenej, já už vím, co tady od toho mám očekávat že jo, že když si plníte ty povinnosti, tak že máte potom klid. To si prostě člověk tady musí zvyknout. A čím dřív, tím líp pro něho*“ (Alois). Minařík (2014).

Pro porovnání jsme zjišťovali, kolik času odsouzení v uplynulém týdnu trávili pasivně, znázornění máme v otázce a následném grafu číslo 7. Z výsledků se dá prokázat tvrzení, že programy výchovného působení na odsouzené a přístup odborných zaměstnanců splňuje svůj účel a je efektivní. V porovnání zejména s odsouzenými, kteří jsou ve výkonu trestu odnětí svobody opakovaně a vědí, co obnáší zařazení do programu zacházení, raději nechtějí být do tohoto programu zařazení. Odsouzení jsou sociálně nepřizpůsobiví nebo trpí syndromem nedůvěry v sebe samého, raději tráví čas pasivním odpočinkem. Na standardním oddíle trávilo pasivně více 8 hodin 42 % odsouzených, 6 – 8 hodin podobně ve výši 38 % odsouzených, 4 – 6 hodin 20 % odsouzených, tak málo stráveného času pasivně ve výši 4 a méně hodin nebyl žádný odsouzený. Na specializovaném oddíle trávilo pasivně ve výši 8 a více hodin 30 % odsouzených, 6 – 8 hodin taktéž 30 % odsouzených, 4 – 6 hodin 20 % odsouzených, 2 – 4 hodin 10 % odsouzených a stejně tak v rozmezí do 2 hodin strávených pasivně – 10 % odsouzených.

V další z otázek jsme zjišťovali, jestli by odsouzení uvítali v programu zacházení více aktivit, např. sportovní aktivity? Z vyhodnocení grafu 8 vyplývá, že na specializovaném oddíle ve 30 % dotazovaných odsouzených aktivity vítá, protože si u nich odpočine, 50 % odsouzených má pocit, že vybije svou energii, 20 % odsouzených by chtěli sportovní aktivity, neboť si myslí, že jsou v nich dobří, nikdo z odsouzených na specializovaném oddíle neodpověděl, že sportovní aktivity nepožaduje, což byly v našem vzorku odpovědi d) a e). Na standardním oddíle by chtěli více sportovních aktivit, neboť si u nich odpočinou ve výši 10 %, protože u nich vybijí svou energii ve výši 20 %, protože jsou v nich dobří – ve výši 13 %, na odpověď raději sportovní aktivity nepřidávat si myslí 17 % odsouzených, raději nepřidávat vůbec žádné sportovní aktivity nechtěli odsouzení ve výši 40 %, stávající množství aktivit jim vyhovuje a stačí a po dalších aktivitách nikterak netouží. Je zde vidět markantní rozdíl těchto dvou porovnávaných oddílů. V porovnání s Hlásenskou (2012) zjišťujeme, že někteří odsouzení by kromě sportovních aktivit, uvítali ve Věznici internet, což je nereálné vzhledem k tomu, že odsouzení si mají odpykávat trest a uvědomit si, proč jsou ve výkonu trestu, což si někteří ani neuvědomují.

Chtěl byste v programu zacházení aktivity, které Vás vedou k přemýšlení nad sebou samým? Zněla otázka číslo 9 pro vybrané odsouzené ve Věznici Vinařice. Na standardním oddíle o tuto aktivitu projevil zájem 30 % dotázaných odsouzených, kteří si myslí, že by si díky programu zacházení uvědomili, co dělali špatně, 10 % odsouzených se domnívá, že se z programu zacházení může ponaučit, 27 % je spíše pro možnost ne, jsou náročné a 33 % odsouzených je docela pro možnost ne, oproti specializovanému oddílu, kde byl zájem až 70 % odsouzených, aby si uvědomili, co dělali špatně, 23 % odsouzených se z aktivit hodlá poučit, 7 % si myslí, že jsou pro ně aktivity náročné a na odpověď pro možnost d) nepřidat aktivity nebyl žádný odsouzený. Odsouzení jsou směřovány k zamyšlení nad sebou samým a i výsledek grafu 9 nám ukazuje pozitivní působení, za kterým vidíme právě pořádání terapeutických programů na specializovaném oddíle.

Otázka číslo 10 zněla: Ovlivnil Vás nějak program zacházení? U otázky číslo 10 ohledně celkového ovlivnění prostřednictvím programu zacházení provedeme porovnání s Filipovou (2013), která se zabývala podobným tématem a rovněž výsledky našeho porovnání se velice podobají. Z porovnávaných odpovědí Filipové je patrné, že na standardním oddíle není ovlivněno 50 % odsouzených, na rozdíl od odsouzených, kteří absolvovali program zacházení a jsou v 70 % ovlivněni. Z vyhodnocení grafu číslo 10 vyplývá, že na standardním oddíle jsou odsouzení ovlivněni programem zacházení podstatně méně, a to ve 30 %, kdy se nad sebou dokázali zamyslet a připustili by nějakou změnu sami na sobě, oproti 43 % ze specializovaného oddílu, kde jsou odsouzení ovlivněni programem zacházení více. K takzvanému nekriminálnímu způsobu života bylo ovlivněno na standardním oddíle 10 % odsouzených, na specializovaném oddíle 17 % odsouzených. Na odpověď ne, nijak mi program zacházení neovlivnil, odpověděli odsouzení na standardním oddíle ve výši 53 %, na specializovaném oddíle ve výši 30 %. Na poslední položenu otázku, kdy odsouzení neuměli posoudit, jestli je program zacházení nějak ovlivnil, odpověděli následovně: na standardním oddíle ve výši 7 % a na specializovaném oddíle 10 % odsouzených. To znamená, že odsouzení mají pocit celkového ovlivnění prostřednictvím programu zacházení.

U otázky číslo 11 z dotazníku ohledně vyjádření názoru nad tím, jestli se snaha výchovného působení zaměstnanců projeví po propuštění na svobodu, můžeme uvést následující poznatek. V porovnání s Biedermannovou (2011), která popisuje volný čas

odsouzených jako vskutku velmi obtížnou situaci. Ne však neřešitelnou, přizpůsobovat se v podmínkách výkonu trestu odnětí svobody, vlastně v nesvobodě zacházení s odsouzenými tak, aby se učili lépe využívat volný čas po propuštění z vězení, tj. na svobodě. V naší práci měli odsouzení na výběr ze dvou možností a to ano, jsem spokojen s programem zacházení a druhá možnost byla ne, nejsem spokojen s programem zacházení. Na standardním oddíle odpověděli odsouzení, že jsou z 83 % spokojeni s programem zacházení a 17 % odsouzených spokojeno nebylo. Na specializovaném oddíle byli odsouzení spokojeni celkem v 87 % a nespokojeni v 13 % s programem zacházení.

Ve srovnání s Filipovou (2013), jejíž šetření dopadlo tak, že ze standardního oddílu se 60 % odsouzených staví k věci negativně, pouze 15 % má na věc pozitivní názor, oproti tomu na specializovaném oddíle, kde je přesvědčeno 70 % odsouzených o tom, že výchovné působení zaměstnanců využijí po propuštění na svobodu. V naší práci dopadly výsledky: na standardním oddíle spíše nevěděli, nebo si spíše mysleli, že snaha zaměstnanců o výchovné působení na odsouzené se neprojeví – 35 %, odsouzení mají negativní přístup ke změnám, na kterých se mohou sami podílet, oproti tomu na specializovaném oddíle, kde ve většině v 70 % případů odsouzení věřili, že výchovné působení zaměstnanců se po propuštění z výkonu trestu spíše projeví. Jsou zde vidět změny v přístupu odsouzených na porovnávaných oddílech.

V dotazníkové otázce číslo 12, jestli si odsouzení myslí, že výchovné působení ohledně programu zacházení pracovníků ve Věznici Vinařice uplatní po propuštění, dopadlo následovně. Na specializovaném oddíle bylo hodnocení pozitivnější, pro odpověď ano bylo 70 % odsouzených, nevědělo 23 %, a odpověď ne byla vyhodnocena u odsouzených v 7 %. V porovnání se standardním oddílem, kde jsou odsouzení přesvědčeni, že aktivity programu zacházení po propuštění na svobodu nevyužijí. Na standardním oddíle odpovědělo ano 20 % odsouzených, nevím 37 % a odpověď ne mělo 43 % dotazovaných odsouzených. Na standardním oddíle mají odsouzení spíše negativní nebo nerozhodné odpovědi, odsouzení nejsou motivováni a změně nevěří. V porovnání s prací Filipové (2013), které podobně jako nám vyšlo porovnání mezi jednotlivými odděleními takto: na standardním oddíle 35 % odsouzených nevědělo a 45 % odsouzených je takového názoru, že výchovné působení se u nich nijak neprojeví. Opět se u dvanácté otázky dostáváme k viditelným rozdílům v porovnání se specializovaným oddílem, kde celých 75 % odsouzených věří tomu, že se u nich

výchovné působení projevů v chování po propuštění. U této otázky jsme provedli komparaci s Jiříčkou (2015), kde odsouzení uvádí, že výchovné působení zaměstnanců chápou jako prostor pro možnou změnu ve vlastním životě.

Myslíte si, že výchovné zacházení ve Věznici Vinařice uplatníte po propuštění? Zněla naše dotazníková otázka 13 pro odsouzené ve výkonu trestu. Odsouzení ze standardního oddělení této aktivitě nepřikládají váhu a výsledku nevěří. Odpověď spíše ano odpovědělo 17 % odsouzených, odpověď nevím 33 % odsouzených a odpověď spíše ne použilo 50 % odsouzených. Na specializovaném odděle jsou naopak přesvědčeni o tom, že jim aktivity pomohou i po propuštění vyvarovat se případnému páčání trestné činnosti a to je účel výchovného působení odborných zaměstnanců. Odpověď na otázku k využití aktivit k předcházení trestné činnosti - spíše ano odpovědělo 60 % odsouzených, odpověď nevím jsme zaznamenali u 37% odsouzených a pouze ve 3 % si odsouzení na specializovaném odděle myslí, že aktivitu spíše nevyužijí. V porovnání s Černíkovou (2008), kde na standardním odděle ve 25 % odsouzených si myslí, že se vyvarují páčání trestné činnosti. Na specializovaném odděle věří odsouzení tomu, že jim v 80 % pomůže terapie k tomu, aby se do budoucna své trestné činnosti vyvarovali, dokonce si nikdo z odsouzených z tohoto oddělu nevybral odpověď e), což je odpověď ne. Prostřednictvím výchovného programu zacházení se naplňuje výchovná funkce trestu.

Na otázku číslo 14 ohledně doporučení programu zacházení dopadlo následovně. Na odpověď vybral jsem si sám, odpovědělo na standardním odděle 20 % odsouzených, doporučení spoluvězně odpovědělo 43 % odsouzených a ve 37 % doporučil odsouzeným program zacházení vychovatel. Na specializovaném odděle si vybral odsouzený program zacházení sám ve 33 %, na otázku doporučení spoluvězně odpovědělo 30 % odsouzených, a ve 37 % doporučil program zacházení vychovatel.

Srovnání provedeme s Hlásenskou (2012) najdeme následující shodu. Na otázku ohledně doporučení programu zacházení jí odpovědělo 179 odsouzených (celkem byl rozdán dotazník 218 odsouzeným). Nejvíce odsouzených uvedlo, že jim aktivitu doporučil vychovatel, jednalo se o 43 %, podobně jako v našem případě. Dle Hlásenské (2012) byla ještě rozšířená nabídka, kdy 37 % odsouzených uvedlo speciálního pedagoga. Variantu, kdy si aktivitu vybíral sám odsouzený, jsme porovnávali obě. Podle Hlásenské (2012) ve 2 % doporučil aktivitu spoluvězeň a třem odsouzeným ji doporučil

někdo jiný. Z toho jeden odsouzený uvedl, že mu aktivitu doporučil psycholog a 2 odsouzení uvedli, že jim aktivitu doporučila manželka.

Otázka číslo 15 se týkala vyhodnocení programu zacházení, který odsouzení plní. Na standardním oddílu odpovědělo na otázku plní 47 % odsouzených, na otázku plní částečně odpovědělo 40 % odsouzených, neplní 13 % odsouzených. Na specializovaném oddíle odpověděli odsouzení v 50 %, že program zacházení plní, na otázku plní částečně odpovědělo rovněž 50 % odsouzených, v odpovědi neplní program zacházení, neodpověděl žádný odsouzený. Programy zacházení jsou pravidelně vyhodnocovány a zaměřeny na specifické problémy, cílem je být veden, stát se autonomním, Černíková (2008). Hlásenská (2012) uvádí ve své diplomové práci „*pokud odsouzení uvedli variantu „plnil částečně“ nebo „neplnil“, měli uvést důvod, proč tomu tak bylo*“. 96 % odsouzených uvedlo, že poslední program zacházení plnilo, 3 % uvedlo, že plnili pouze částečně. Jako důvod částečného plnění uvedli dva odsouzení nemoc, dva odsouzení uvedli kázeňský trest a jeden uvedl, že byl pracovně jinde. 2 % odsouzených uvedlo, že program zacházení neplnili, protože je to nebaví, jeden odsouzený dále uvedl jako důvod kázeňský trest. Většina odsouzených tedy své programy zacházení plní. V tomto zjištění nás utvrzuje i porovnání v naší práci, kde většina odsouzených uvádí, že jsou s programem zacházení spokojeni a program zacházení na obou oddílech v 50 % plní. Neplní pouze na standardním oddíle v 10 % z důvodu udělení kázeňského trestu. Je tedy pravděpodobné, že když jsou odsouzení programem zacházení spokojeni, tak se ho také snaží řádně plnit. Vyhodnocení bychom mohli přirovnat ke konstatování psychologa Karla Netíka „*trest odnětí svobody má sám od sebe určitou výchovnou funkci. Je omezením práv odsouzeného a plní i izolační funkci. To znamená, že nebezpečný pachatel už nebude škodit, čímž chráníme potenciální oběti. Sám přiznává, že ani znalci nikdy nemají úplnou jistotu, jestli dát zločinci důvěru. Máme dost příkladů, kdy těmto lidem dáme šanci a vede to k tomu, že selžou tak, že to stojí lidské životy.*“ (Vězeňství po česku, 2003, s. 9).

8. ZÁVĚR

Teoretickou část práce jsme věnovali zmapování námi zvolené problematiky. Jsou zde popisovány termíny jako výkon trestu odnětí svobody a jeho právní normy, základní typy věznic, účel výkonu trestu, a v neposlední řadě vstupní diagnostika odsouzených. Dále se zabýváme konkrétní nabídkou projektů ve Věznici Vinařice, působením specializovaných oddělení na odsouzené. Na základě mé dlouholeté práce s odsouzenými není překvapivé, že většina odsouzených byla před nástupem do výkonu trestu odnětí svobody bez zaměstnání. Nejen z tohoto důvodu jim po propuštění z výkonu trestu vznikají adaptační problémy. V době výkonu trestu se snažíme odsouzeného připravovat pro život na svobodě, učí se sociálně přijatelným způsobům chování, sebeovládání, vytváření vhodných strategií apod. To lze samozřejmě úspěšně činit především tam, kde je vězeň motivován a má relativně blízkou perspektivu propuštění. Adaptace na vězeňské prostředí vede ke ztrátě mnoha dovedností a návyků, a tak je třeba pokračovat v podpoře a vedení i po propuštění (např. poradenskou činností a pomocí v krizi). I propuštění na svobodu představuje pro bývalé odsouzené určitou zátěž. Tato zátěž je tím větší, čím déle byl člověk uvězněn. Propuštěný může prožívat "krizi ze svobody", která je jakýmsi traumatem z náhlé a dost zásadní změny prostředí (Vágnerová, 2004).

Pouze odplatou nelze účinně chránit společnost před nebezpečným chováním, a to z jednoho důvodu – každý trest odnětí svobody má svůj konec (koncepte rozvoje českého vězeňství).

Vzdělávací aktivity, které vedou ke zvyšování gramotnosti a vzdělání mají zásadní význam pro nápravu vězňů. Cíle vzdělávání jsou přímo spjaty s úkolem integrovat odsouzené zpět do společnosti. Institucionální vzdělávání odsouzených ve Věznici Vinařice zajišťuje Střední odborné učiliště Vinařice. Smyslem takového vzdělávání odsouzených je především získání či zvýšení jejich kvalifikace s možností uplatnění na trhu práce po propuštění z výkonu trestu (Vodička, 2015). Každý absolvent dostává závěrečné dokumenty jako na jakékoli civilní škole. Dokonce je zákonem dáno, že z dokumentů nesmí být patrné, že vzdělání nabyli ve výkonu trestu (České vězeňství, 2011). Vzdělávání v oboru se ukončuje závěrečnou zkouškou. Dokladem o dosažení stupně vzdělání je vysvědčení o závěrečné zkoušce a výuční list, který se dá využít po propuštění z výkonu trestu a zároveň zvyšuje pravděpodobnost uplatnění na trhu práce.

9. SEZNAM ZKRATEK

VS ČR	Vězeňská služba České republiky
TČ	Trestná činnost
TP	Terapeutický program
VTOS	Výkon trestu odnětí svobody
SARPO	Souhrnná Analýza Rizik a Potřeb Odsouzených
SpO	Oddělení pro odsouzené s mentálním postižením
TBZ	Terapeutická bezdrogová zóna
KEMP	Komunitně emocionálně motivované pachatele násilné činnosti
SOU	Střední odborné učiliště
VV	Vazební věznice

10. SEZNAM LITERATURY

1. BIEDERMANOVÁ, E., PETRAS, M., *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci), ISBN 9788073381158.
2. BLATNÍKOVÁ, Š., NETÍK, K., *Predikce vývoje pachatele*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci), ISBN 9788073380755.
3. ČADILOVÁ, V., JŮN H., a THOROVÁ K., *Agrese u lidí s mentální retardací a s autismem*. Vyd.1. Praha: Portál, 2007, ISBN 9788073673192.
4. ČERMÁK, V., *Projekt bezdrogové zóny s terapeutickým zacházením Věznice Vinařice*, 2011, interní dokumenty, ISBN neuvedeno.
5. ČERNÍKOVÁ, V., *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk), ISBN 9788073801380.
6. FILIPOVÁ, R., *Možnosti výchovného působení na recidivující pachatele trestné činnosti ve výkonu trestu odnětí svobody*. Praha, 2015. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze. Pedagogická fakulta Katedra pedagogiky. Vedoucí práce PhDr. Veronika Blažková, Ph.D.
7. HÁLA, J., *Úvod do teorie a praxe vězeňství. 2., dopl. vyd. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2006, ISBN 8086708306.*
8. HLÁSENSKÁ, O., *Možnosti resocializace osob ve výkonu trestu odnětí svobody*. Brno, 2012. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Pedagogická fakulta Katedra speciální pedagogiky. Vedoucí práce PhDr. Pavla Pitnerová, Ph.D.
9. HRUBÝ J., KNĚZŮ V., *Terapeutický program pro odsouzené pachatele násilné trestné činnosti*, Interní dokumenty Věznice Vinařice, 2011, ISBN neuvedeno.
10. CHRÁSKA M., *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, ISBN 9788024713694.
11. Interní dokumenty, o *regionálním uspořádání VSČR*, Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 42., Generální ředitelství Vězeňské služby ČR, ISBN neuvedeno.
12. Interní dokumenty, o *specializovaných odděleních pro výkon trestu odsouzených s poruchami duševními a s poruchami chování a specializovaných odděleních pro*

- výkon ochranného léčení*, Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 25., Generální ředitelství Vězeňské služby ČR., ISBN neuvedeno.
13. Interní dokumenty, *Vnitřní řád* Věznice Vinařice, ISBN neuvedeno.
  14. Interní dokumenty, *České Vězeňství*, Vězeňská služba České republiky, Praha 2011, Registrační značka MK ČR 6334, ISSN 12139297.
  15. Interní dokumenty, *Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb.*, kterou se vydává Řád výkonu trestu odnětí svobody, ISSN neuvedeno.
  16. Interní dokumenty, o *vazebních věznicích a profilaci věznic Vězeňské služby České republiky*, Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 71., Generální ředitelství Vězeňské služby ČR., ISBN neuvedeno.
  17. Interní dokumenty, *zpracování komplexní zprávy prostřednictvím nástroje SARPO*, Nařízení Generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 36., Generální ředitelství Vězeňské služby ČR., ISBN neuvedeno.
  18. JIŘIČKA, V., KEJŘOVÁ, K., Efektivita terapeutických programů v jiných Věznicích. In: „*Sborník z příspěvků z praxe specializovaných oddělení a terapeutických programů.*“ Vězeňská služba České republiky, 2015. Str. 53 - 62. ISBN neuvedeno.
  19. JIŘIČKA, V., PROKEŠOVÁ, J., Terapeutický program Věznice Vinařice. In: „*Sborník z příspěvků z praxe specializovaných oddělení a terapeutických programů.*“ Vězeňská služba České republiky, 2012. Str. 174 - 184. ISBN neuvedeno.
  20. KLABANOVÁ, M., HOLCR, V., *Manuál Specializovaného oddělení pro výkon trestu odsouzených s mentální retardací*, interní dokumenty Věznice Vinařice, 2004, ISBN neuvedeno.
  21. KUČHTA J., a VÁLKOVÁ H., *Základy kriminologie a trestní politiky*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2005, Beckovy mezioborové učebnice, ISBN 8071798134.
  22. KÝR, A., ŘEHÁČEK, M., GONSA, H., *Koncepce rozvoje vězeňství v ČR Obnovené vydání, Příloha časopisu České vězeňství č. 1/1998*, Tiskárna VV Praha – Pankrác, ISBN neuvedeno.
  23. MALÁ, D., *Vězeňství po česku*. Tišnov: SURSUM, 2003, ISBN 8073230623.
  24. MATOUŠEK, O., KODYMOVÁ, P. a KOLÁČKOVÁ, J., *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010, 351 s., ISBN 9788073678180.

25. MINAŘÍK, M., *Resocializace odsouzených a jejich život ve výkonu trestu*. Brno, 2014. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Pedagogická fakulta, Katedra speciální pedagogiky. Vedoucí práce PhDr. Mgr. Kristýna Balátová, Ph.D.
26. ŠTURMOVÁ, L., *Osobnostní charakteristiky pachatelů majetkové trestné činnosti v kontextu kriminální kariéry*. Brno, 2013. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta, Psychologický ústav. Vedoucí práce PhDr. Iva Burešová, Ph.D.
27. VÁGNEROVÁ, M., *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 3., Praha: Portál, 2004, ISBN 8071788023.
28. VODIČKA, K., *Školní vzdělávací program*, Interní dokumenty, Střední odborné učiliště Vinařice, 2015, ISBN neuvedeno.
29. Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů.
30. Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky.
31. ZOUBKOVÁ, I., NIKL, J. a ČERNÍKOVÁ, V., *Kriminalita mládeže*. 1. vyd. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2001, ISBN 8072510703.

Internetové zdroje:

32. *České vězeňství 2/2011*. Vězeňská služba ČR [online]. Praha [cit. 2016-01-16].

Dostupné z:

[http://vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Ceske %20vezenstvi/2011/
Č2_2011.pdf](http://vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Ceske%20vezenstvi/2011/C2_2011.pdf)

11. SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 - věk odsouzených	35
Graf 2 - dosažené vzdělání.....	36
Graf 3 - účast na aktivitách	36
Graf 4 - výchovné působení.....	37
Graf 5 - trávení volného času.....	37
Graf 6 - aktivní trávení času.....	38
Graf 7 - pasivní trávení času	38
Graf 8 - přidání sportovních aktivit	39
Graf 9 - přidání aktivit k ponaučení.....	39
Graf 10 - ovlivněn programem zacházení.....	40
Graf 11 - spokojen s programem zacházení.....	40
Graf 12 - využití výchovného působení.....	41
Graf 13 - využití aktivit k předcházení trestné činnosti.....	41
Graf 14 - doporučení programu zacházení	42
Graf 15 - vyhodnocení programu zacházení.....	42

12. SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 - Profilace Věznic z pohledu specializovaného zacházení

13. PŘÍLOHY

Dotazník

Dovoluji si Vás požádat o spolupráci ve formě vyplnění anonymního dotazníku. Tento dotazník bude součástí bakalářské práce v rámci ukončení mého bakalářského studia v oboru Plánování a řízení krizových situací na Českém vysokém učení technickém v Praze.

Vždy jednu z možností prosím zaškrtněte. Vámi poskytnuté informace jsou zcela anonymní a budou sloužit pouze pro účely zpracování bakalářské práce.

Děkuji za Vaši spolupráci.

Štěpánka Valešová

1) Kolik Vám je let?

2) Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- a) Základní škola
- b) Střední odborné učiliště
- c) Střední škola
- d) Vyšší odborná škola
- e) Vysoká škola

3) Jste spokojený s aktivitami, kterých se máte možnost účastnit v rámci programu zacházení?

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Nevím
- d) Spíše ne
- e) Ne

4) Je podle Vás působení odborných zaměstnanců dostatečné po výchovné stránce?

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Nevím
- d) Spíše ne

e) Ne

5) Máte raději aktivní trávení času ve výkonu trestu nebo raději trávíte čas pasivně?

- a) Raději mám aktivní činnosti, protože to lépe utíká
- b) Dávám přednost činnostem, při kterých mohu pracovat na sobě, protože se domnívám, že mohou zlepšit můj další život.
- c) Raději trávím čas pasivně, protože u toho nemusím přemýšlet
- d) Raději trávím čas pasivně, protože u toho nemusím s nikým spolupracovat

6) Kolik času jste v uplynulém týdnu trávili aktivně?

- a) Více než 8 hodin minulého týdne
- b) V rozmezí 6 – 8 hodin minulého týdne
- c) V rozmezí 4 – 6 hodin minulého týdne
- d) V rozmezí 2 – 4 hodiny minulého týdne
- e) V rozmezí 0 – 2 hodiny minulého týdne

7) Kolik času jste v uplynulém týdnu trávili pasivně?

- a) Více než 8 hodin minulého týdne
- b) V rozmezí 6 – 8 hodin minulého týdne
- c) V rozmezí 4 – 6 hodin minulého týdne
- d) V rozmezí 2 – 4 hodiny minulého týdne
- e) V rozmezí 0 – 2 hodiny minulého týdne

8) Chtěl byste v programu zacházení více aktivit?

- a) Ano, odpočinu si u nich
- b) Ano, mám možnost u nich vybit energii
- c) Ano, jsem v nich dobrý
- d) Raději ne
- e) Ne

9) Chtěl byste v programu zacházení aktivity, které Vás vedou k přemýšlení nad sebou samým?

- a) Ano, uvědomil bych si, co jsem dělal špatně

- b) Ano, mohu se z toho poučit
- c) Spíše ne, jsou náročné
- d) Ne

10) Ovlivnil Vás nějak program zacházení?

- a) Ano, uvědomil jsem si změnu myšlení
- b) Ano, k nekriminálnímu způsobu života
- c) Ne, nijak mi program zacházení neovlivnil

11) Jste spokojen s programem zacházení?

- a) Ano, jsem spokojen s programem zacházení
- b) Ne, nejsem spokojen s programem zacházení

12) Domníváte se, že nějak využijete výchovné působení zaměstnanců po propuštění na svobodu?

- a) Ano
- b) Nevím
- c) Ne

13) Myslíte si, že aktivity v programu zacházení Vám pomohou k tomu, abyste se vyvaroval páchání trestné činnosti?

- a) Spíše ano
- b) Nevím
- c) Spíše ne

14) Program zacházení Vám doporučil

- a) Vybral jsem si sám
- b) Spoluvězeň
- c) Vychovatel

15) Vyhodnocení programu zacházení

- d) Plní
- e) Plní částečně
- f) Neplní

Profilace Věznic z pohledu specializovaného zacházení

Výčet specializovaných oddělení ve všech českých věznicích, takzvanou profilaci jednotlivých Věznic uvádíme v následující tabulce. Výčet specializovaných oddělení ve věznicích, ve kterých jsou tato oddělení, je uveden v příslušném nařízení (Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky číslo 71/2013 o vazebních věznicích a profilaci věznic Vězeňské služby České republiky). Pro doplnění informací zde uvádíme, že v seznamu nejsou uvedeny bezdrogové zóny, které jsou zřizovány jiným způsobem.

Tabulka 1 - Profilace Věznic z pohledu specializovaného zacházení

Věznice Kynšperk nad Ohří	oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených trvale pracovní nezařaditelných ve věznici s dozorem
Věznice a ústav pro výkon zabezpečovací detence Opava, objekt Krnovská	oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených příslušníků bezpečnostních sborů, vojáků z povolání a strážníků obecní policie ve věznici s dozorem
Věznice Ostrov	oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených s poruchou osobnosti a chování, způsobenou užíváním návykových látek ve věznici s dozorem
Věznice Rapotice	oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených trvale pracovní nezařaditelných ve věznici s dozorem
Věznice Bělušice	oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených s poruchou osobnosti a chování, způsobenou užíváním návykových látek ve věznici s ostrahou
Věznice Břeclav, objekt Břeclav	oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených trvale pracovní nezařaditelných ve věznici s dohledem, oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených trvale pracovní nezařaditelných ve věznici s ostrahou
Věznice Heřmanice, objekt Hrušov	oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených s mentální retardací ve věznici s ostrahou, oddělení specializované pro výkon ochranného léčení protialkoholního a léčení pro patologické hráčství ve

	věznici s ostrahou
Věznice Horní Slavkov	oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených s poruchou duševní a poruchou chování ve věznici s ostrahou
Věznice Jiřice	oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených s poruchou duševní a poruchou chování ve věznici s ostrahou
Věznice Kuřim	oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených s poruchou osobnosti a chování způsobenou užíváním návykových látek ve věznici s ostrahou, oddělení specializované pro výkon ochranného léčení sexuologického ve věznici s ostrahou
Věznice Nové Sedlo	oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených s poruchou osobnosti a chování, způsobenou užíváním návykových látek ve věznici s dozorem, oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených s poruchou osobnosti a chování, způsobenou užíváním návykových látek ve věznici s ostrahou
Věznice a ústav pro výkon zabezpečovací detence Opava, objekt Olomoucká	oddělení specializované pro výkon ochranného léčení protitoxikomanického, protialkoholního a léčení pro patologické hráčství u odsouzených žen ve věznici s dozorem, oddělení specializované pro výkon ochranného léčení protitoxikomanického protialkoholního a léčení pro patologické hráčství u odsouzených mužů ve věznici s dozorem, oddělení specializované pro výkon ochranného léčení protitoxikomanického, protialkoholního a léčení pro patologické hráčství u odsouzených žen ve věznici s ostrahou, oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených žen s poruchami duševními a poruchami chování s individuálním zacházením ve věznici s dozorem, oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených žen s poruchami duševními a poruchami chování s individuálním zacházením ve věznici s ostrahou,

	oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených žen s poruchami duševními a poruchami chování s individuálním zacházením ve věznici se zvýšenou ostrahou
Věznice Pardubice	oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených trvale pracovně nezařaditelných ve věznici s dozorem, oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených trvale pracovně nezařaditelných ve věznici s ostrahou
Věznice Plzeň	oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených s poruchou osobnosti a chování, způsobenou užíváním návykových látek ve věznici s ostrahou, oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených trvale pracovně nezařaditelných ve věznici se zvýšenou ostrahou
Věznice Příbram, objekt Dubenec	oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených s poruchou osobnosti a chování, způsobenou užíváním návykových látek ve věznici s ostrahou
Věznice Rýnovice	oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených s poruchami duševními a poruchami chování s individuálním zacházením ve věznici s ostrahou, oddělení specializované pro výkon ochranného léčení protitoxikomanického ve věznici s ostrahou
Věznice Stráž pod Ralskem	oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených s mentální retardací ve věznici s dozorem, oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených příslušníků bezpečnostních sborů, vojáků z povolání a strážníků obecní policie ve věznici s ostrahou
Věznice Světlá nad Sázavou	oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených žen trvale pracovně nezařaditelných ve věznici s dohledem, oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených žen trvale pracovně nezařaditelných ve věznici s dozorem, oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených žen trvale pracovně nezařaditelných ve věznici s ostrahou,

	<p>oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených žen trvale pracovně nezařaditelných ve věznici se zvýšenou ostrahou,</p> <p>oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených matek nezletilých dětí ve věznici s dohledem,</p> <p>oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených matek nezletilých dětí ve věznici s dozorem,</p> <p>oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených matek nezletilých dětí ve věznici s ostrahou</p>
Věznice Vinařice	oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených s mentální retardací ve věznici s ostrahou
Věznice Znojmo	oddělení specializované pro výkon ochranného léčení protitoxikomanického ve věznici s dozorem
Věznice Karviná	<p>oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených s mentální retardací ve věznici se zvýšenou ostrahou,</p> <p>oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených trvale pracovně nezařaditelných ve věznici s ostrahou,</p> <p>oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených trvale pracovně nezařaditelných ve věznici se zvýšenou ostrahou</p>
Věznice Mírov	oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených s poruchou duševní a poruchou chování ve věznici se zvýšenou ostrahou
Věznice Valdice	<p>oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených s poruchou duševní a poruchou chování ve věznici se zvýšenou ostrahou,</p> <p>oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených s poruchou osobnosti a chování způsobenou užíváním návykových látek ve věznici se zvýšenou ostrahou</p>
Věznice Všehrdy	oddělení specializované pro výkon trestu mladistvých odsouzených s poruchami duševními a s poruchami chování

	s individuálním zacházením, oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených s poruchou osobnosti a chování způsobenou užíváním návykových látek ve věznici s dozorem
Vazební věznice České Budějovice	oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených trvale pracovníčně nezařaditelných, žen ve věznici s dozorem
Vazební věznice Liberec	oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených s poruchou duševní a poruchou chování ve věznici s dozorem, oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených trvale pracovníčně nezařaditelných mužů ve věznici s ostrahou
Vazební věznice Ostrava	oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených trvale pracovníčně nezařaditelných mužů ve věznici s dozorem
Vazební věznice Praha Pankrác	oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených trvale pracovníčně nezařaditelných mužů ve věznici s ostrahou
Vazební věznice Praha Ruzyně, objekt Řepy	oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených trvale pracovníčně nezařaditelných žen ve věznici s dohledem
Vazební věznice Teplice	oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených trvale pracovníčně nezařaditelných žen ve věznici s ostrahou